

**Commentariorum ac disputationum, in tertiam partem divi
Thomae tomi quinque**

Priorum vigintisex Quaestionum eius Partis expositionem complectens

Suárez, Francisco

[Köln], 1617

Sectio octava. Vtrum homo purus possit ita satisfacere pro culpa mortali propria, vt per suum actum se sanctificet, & à se peccatum expellat.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93775](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93775)

gratia habere sufficientem proportionem, & moralem aequalitatem in ratione meriti in ordine ad consequendam gratiam & gloriam, non tamen possit inueniri tanta aequalitas in ordine ad satisfaciendum Deo pro iniuria illi facta. Ratio enim est, quia meritum respicit præmium eiusdem ordinis, & connaturale ipsi gratiæ, quæ natura sua est semen gloriæ: at verò satisfactio respicit ipsummet Deum, qui est persona simpliciter infinita, cum qua non habet debitam proportionem persona finita, etiam si per gratiam creatam sanctificata sit.

Ex qua ratione intelligitur, licet purus homo possit assumi ad merendum aliis de condigno, & ad satisfaciendum pro peccatis mortalibus eorum, maiorem tamen proportionem posse habere in ordine ad meritum, quam in ordine ad satisfactionem: nam in merito inueniretur sufficiens proportio, & aequalitas rei ad rem, qualis nunc reperitur, inter opera iustorum & præmium gloriæ, quia simile esset meritum & præmium illius hominis, solum esset differentia in hoc, quod illud præmium daretur aliis ab ipso merente, quod certe ad aequalitatem iustitiæ & contractus non multum refert, dummodo ante meritum præcedat sufficiens promissio, ratione cuius possit meritum illud de condigno ad alios referri, eisque ius ad præmium acquirere. At vero in satisfactione multo minor esset proportio, quia per actum puri hominis, nunquam posset dari æquale pro culpa, esset tamen aliqua condignitas, eo quod satisfactio esset oblata ab amico, qui esset aliorum caput, & per actum supernaturalem gratiæ & gloriæ proportionatum. Et explicatur in hunc modum: nam poena æterna etiam damni, simpliciter non est æqualis culpæ mortali, multo enim maius malum hæc est, quia est contra Deum in se, est tamen in ratione poenæ proportionata, quamvis simpliciter dicatur esse infra condignum propter excessum culpæ: sic ergo bonum ipsum gloriæ, & à fortiori meritum eius, quod à gratia creata procedit, licet inter se habeant aequalitatem & proportionem, tamen respectu culpæ mortalis ut sic, habent improprietatem, ut possint pro ea æquivalens reddere ad aequalitatem.

Obiectio.

Sed adhuc obijci potest. Etiam si concedamus non posse hominem per unum vel alium actum æqualiter satisfacere pro peccato alterius, poterit tamen per multos actus, præsertim si intentione & bonitate, & aliis circumstantiis actum peccati multum excedat. Cum enim illa improprietate finita sit, poterit per aliquam additionem superari. Sicut in humanis, licet aurum ex specie sua excedat argentum, quoad valorem tamen moralem, potest quantitate superari. Confirmatur, adhuc amplius, quia alias, nec provinciali peccato posset homo ad aequalitatem satisfacere.

Solutio.

Ad argumentum respondetur, nulla etiam multitudine, vel intentione actuum, nec gratiæ creatæ magnitudine posse illam improprietatem, seu inæqualitatem ad perfectam aequalitatem redigi. Ratio est, quia illæ res sunt diversorum ordinum: & in huiusmodi rebus, quantumvis una crescat, vel multiplicetur, nunquam pervenit ad quantitatem alterius, quomodo dicunt Theologi, iniuriam factam in bonis superioris ordinis non posse per bona inferioris ad aequalitatem compensari, ut iniuria in vita, vel fama per pecunias. Et in rebus naturalibus, multæ species inferioris gradus non æquivalent uni superiori. Et similiter multa peccata venialia quantumvis multiplicentur, non æquivalent uni mortali. Sic ergo illa improprietate, quæ est inter divinam maiestatem offensam, & personam offendentis gravitasque iniuriæ quæ ex illa nascitur, est altioris ordinis, nec vinci unquam potest, quacunque multitudine, vel perfectione actuum personæ creatæ, quæ infinite semper distat à dignitate personæ

offensæ. Quod si quis fingat personam creatam habentem infinitam gratiam. Respondeo, talem gratiam esse impossibilem, & ideo non mirum, si illa posita videatur sequi contradictio. Nam quia principium esset infinitum, videri potest satisfactio eius infinita & æqualis: quia vero adhuc illa persona sic grata, infinite distaret à dignitate personæ offensæ, eius satisfactio esse deberet insufficientis. Ad confirmationem dicemus commodius sectione nona: nam quoad venialia peccata eadem, vel maior ratio esse potest de homine satisfaciente pro seipso.

Ultimo tandem obijci potest. Quia iusta recompensatio ibi tantum habet locum secundum aequalitatem rei ad rem, ubi re ipsa damnum alteri inferatur: ubi autem non est damnum, licet interueniat voluntas illius obligatio propria ex iustitia non oritur. Deus autem revera nihil patitur damni ex nostra offensione, sed solum potest quasi in affectu peccatoris iniuria Dei considerari non in effectu: ergo iusta & æqualis compensatio non est attendenda in re ipsa, quasi oporteat, ut ex satisfactione hominis aliquid Deo acquiratur, sed tantum in affectu hoc etiam erit considerandum: at in affectu potest esse æqualitas, ergo.

Respondetur primo, hoc argumento probaretur, nullam ex peccato oriri obligationem iustitiæ satisfaciendi Deo, quod est per se absurdum, & contra omnes Theologos, sequeretur etiam, purum hominem non tantum posse satisfacere Deo ad aequalitatem pro offensa, sed etiam ultra condignum, quia potest in illo affectu excedere, & hoc non tantum sequitur in homine iusto satisfaciente pro alio, sed etiam in peccatore satisfaciente pro seipso. Dico ergo, peccatorem vere committere iniuriam contra Deum, & peccare contra honorem ex iustitia Deo debitum: & licet reuera non inferatur Deo aliquid malum in seipso, nec damnum in bonis intrinsicis Dei, in bonis tamen extrinsecis, ut sunt honor, &c. reuera læditur diuinus honor. Deinde apud Deum, voluntas ipsa inferendi iniuriam est maxima iniuria, pro qua illi oportet condignam satisfactionem offerre, qualis non est contraria voluntas, seu affectus, quia non habet tantam vim & proportionem ad satisfaciendum, quantum ad offendendum, propter rationem factam. Urgebis, voluntas apud Deum pro facto reputatur: si quis ergo ex corde velit illi perfecte & ad aequalitatem satisfacere, iam id facit. Respondetur, antecedens esse verum hoc sensu, quod voluntas sola tantum valet apud Deum, quantum opus quod ab ea proficeretur, si illa voluntas posset in opus exire, non tamen hoc sensu, quod quandoque voluntas aliquid vult, tota perfectio quæ est in obiecto secundum se, refundatur in voluntatem, hoc enim non est verum, & tamen in eo sensu sumitur, ut patet. Nam si quis velit, & vere desideret multorum hominum salutem, vel infinite amare Deum, non ideo infinite meretur, & sic de aliis. Quæ doctrina ex 1.2. q. 20. latius patet. In proposito ergo voluntas illa satisfaciendi perfecte & ad aequalitatem, non est de se effectiva illius obiecti, sed affectiva tantum, & ideo non habet totam perfectionem, quæ est in obiecto.

ARTICVLVS VIII.

Virum homo purus possit ita satisfacere pro culpa mortali propria, ut per suum actum se sanctificet, & à se peccatum expellat, absque alia remissione Dei.

De proximo sectione præcedente, non posse purum hominem pro alienis peccatis de iustitia satisfacere, ex quo videtur à fortiori sequi, nec pro seipso posse, tum etiam, quia respectu sui ipsius, est purus homo: ex qua conditione oritur in præsentate defectus aequalitatis necessariæ ad iusticiam,

tunc

tum etiam, quia ad liberandos alios à peccato suppo-
 ni potest ipse gratus & innocens, ut autem se ipsum
 liberet, supponitur potius in peccato, & inimicus, ex
 qua condicione multum minuitur, vel omnino tol-
 litur valor operum ad satisfaciendum. Quamuis
 autem hoc ita sit, nihilominus presenti disputationi
 locus relinquatur propter maiorem quandam pro-
 portionem, quæ est in actu hominis ad sanctifican-
 dum ipsam hominem operantem, quam alios: &
 consequenter ad liberandum illum à peccato, & sa-
 tisfaciendum pro illo potius quam pro aliis: nam &
 iuxta generales leges satisfactionis tunc maxime ac-
 commodate fit satisfactio, quando illi, qui offendit,
 se submittit alteri, quem offendit, ut ei satisfaciat,
 & humiliter. Propria ratio satisfactionis postulat, ut
 fiat per proprios actus eius, qui sanctificatur, quædo
 est illorum capax. Ex his ergo differentiis inter actus
 puri hominis respectu sui, & respectu aliorum, ortæ
 sunt varæ opiniones Theologorum, quas oportet
 in hac & sequente sectione tractare. Et versatur que-
 stio, non tantum de potentia Dei absoluta, sed etiam
 secundum legem ordinariam; quamuis enim nul-
 lus de facto possit à peccato liberari, nisi per Christi
 redemptionem, & iustitiam, nihilominus dubitari
 adhuc potest, an supposita Christi redemptione: ipse
 etiam homo pro suo peccato satisfaciat, & ita ab il-
 lo liberetur; quod maxime fieri posse videtur per
 illum actum contritionis, & amoris Dei super om-
 nia, qui est ultima dispositio ad gratiam & iustitiam;
 nam per alias imperfectas, & remotas dispositiones
 certum est non posse hominem condigne satisfacere
 pro peccato suo, quia non perfecte opponuntur
 diuine offensioni. Unde fit, ut ex vi earum, aut illis
 positis, non statim sanctificetur homo, & à peccato
 liberetur: ac vero, posita contritione & dilectione
 super omnia, statim sanctificatur homo, & expellit-
 tur peccatum: quia homo in Deum perfecte conuer-
 sus est; & ideo de hoc actu potissimum tractatur
 questio, an ex vi illius homo satisfaciat Deo sese ab
 statu peccati liberando. Denique, ut distinctius proce-
 damus, duplicem huius questionis sensum distin-
 guere oportet: duobus enim modis intelligi potest,
 hominem per suum actum satisfacere ad æqualita-
 tem, vel liberari à peccato. Vnus est, quod ipsemet
 actus hominis peccatoris, quo in Deum conuertitur,
 sit æqualis solutio debiti, atque adeo sit ipsa forma-
 lis ratio expellendi peccatum ab homine, nulla alia
 à Deo remissione peccati expectata, quia necessaria
 non est. Alter sensus est, quod peccatoris actus, quan-
 tumuis supernaturalis, & dilectionis Dei super om-
 nia, non possit per se expellere peccatum absque rem-
 issione Dei, sit tamen tanti valoris ad satisfaciendum
 Deo, ut homo per illum actum, quantum est ex
 se, condignam satisfactionem offerat ad huiusmodi
 remissionem obtinendam, eamque ita faciat sibi de-
 bitam, sicut per sufficiens meritum facit sibi de-
 bitum condignum præmium. De hoc posteriori sen-
 su dicemus sectione sequente, in hac de priori dispu-
 tatione, atque ita intelligendus est titulus in hac du-
 bitatione propolitus.

Opinio asserens.
 Est itaque prima opinio asserens, hominem per
 actum contritionis, seu dilectionis Dei super omnia,
 ita se ipsum formaliter sanctificare, & peccatum mor-
 tale expellere, ut non solum non indigeat alia remis-
 sione culpæ, verum etiam & potentia absoluta repu-
 gnat, quod existente tali actu, homo adhuc in mor-
 tali peccato maneat; & hoc modo aiunt autores hu-
 ius opinionis, illum actum esse æqualem satisfactio-
 ni, & condignam debiti solutionem: quia alias non
 esset ille actus sufficiens ad expellendam culpam:
 quia offensa non tollitur, quamdiu pro illa satisfac-
 tum non est, nisi gratis remittatur. Quam opinio-
 nem sic expositam in nullo Scholasticorum Theo-
 logorum in terminis inuenio. Videntur autem illi
 Fr. Suarez. Tom. 1.

A fauere nonnulli moderni scriptores præsertim Ian-
 senius in Concor. Euang. cap. 48. vbi sentit actuale
 Dei dilectionem, non esse proximam dispositionem
 ad quam iustificatio consequatur, sed esse ipsam form-
 am, qua remittuntur peccata. Verum est, hunc
 autorem, quamuis in principio de dilectione loqua-
 tur, non tamen satis explicare, se loqui de dilectio-
 ne actuali; sed potest de habituali intelligi, quia sta-
 tim sic inquit Ecclesiastica vero communis habet, quod ius-
 tificatio non sit motus diuersus ab infusione gratiæ diuine,
 qua est caritas, vel saltem non est sine caritate, ita ut caritas,
 neque se habeat, ut effectus consequens iustificationem, neque
 ut dispositio præcedens, sed sit iustificationis causa formalis,
 sic in ea se habens, quomodo caliditas in calefactione: hoc enim
 ipso quo est iustificatus, quo illi per se infusa est caritas
 Dei, ex merito Christi. Quæ verba optime de habitu
 caritatis intelliguntur: tota ergo illius sententia videtur
 ita exponenda: alioqui & ipse grauiter errasset,
 negando, actum dilectionis esse dispositionem ad
 iustitiam, & ineptissime veram & communem senten-
 tiam, ut peculiarem Pighij errorem retulisset:
 quæ omnia ex sequentibus constabunt. Pro eadem
 sententia citari potest Gaspar Casalius lib. 2. de Quæ-
 dripart. Iust. capit. 2. vbi sepe reperit, dilectionem
 esse id, quo formaliter nascimur ex Deo, & in quo
 formaliter viuimus, & de morte ad vitam traucimur,
 ac viuificamur. Fauet etiam Richard. art. 2. de
 l. b. arb. vbi dicit catechumenum ante baptismum
 sanctificari per actum dilectionis, absque infusione
 habituum. In prædictam etiam sententiam inclinac
 idem Ruard. artic. 8. pag. 66. & 67. & Hostius in Con-
 fess. Polon. capit. 70. & 71. & Stapleton lib. 3. de Iustit.
 sic. capit. 8. vbi probabile censent, iustificationem
 fieri formaliter per actum dilectionis. Sed, si attende
 hi autores legatur: nihil in eis est, quod huic senten-
 tiæ satis patrocinetur. Posset autem hæc sententia
 fundari primo, quia iuxta veram, & sanam doctrinam,
 remissio peccati fit per infusionem alieuius
 formæ supernaturalis inherrentis: ergo maxime per
 gratiam & caritatem: ergo non minus perfecte: &
 efficaciter fit per actualem caritatem, quam per in-
 fusionem habitus caritatis: ergo, qui elicit superna-
 turalem actum dilectionis super omnia, ex vi illius
 se sanctificat, & expellit peccatum & ad æqualitatem
 satisfaciit. Primum antecedens constat, quia si remis-
 sio peccati non fieret per infusionem formæ inhæ-
 rentis: ergo fieret tantum per extrinsecum Dei fa-
 uorem: hic autem est error hæreticorum huius tem-
 poris, damnatus in Concilio Trident. sess. 6. can. 11.
 Prima vero consequentia per se nota est: secunda ve-
 ro, in qua est tota vis argumenti probatur variis
 modis. Primo ex his, quæ Scriptura & sancti Patres
 tribuunt caritati, ut est illud Prouer. 10. *Vniuersa de-
 licta operis caritas.* & 1. Petri 4. *Caritas operis multitu-
 dinem peccatorum.* Hæc enim, & similia, potissimum
 intelliguntur de dilectione quoad actum, iuxta illud
 1. Iohan. 3. *Translati sumus de morte ad vitam quoniam
 diligimus fratres, &c. Qui non diligit, manet in morte, &c.*
 4. *Omnis, qui diligit proximum suum, ex Deo natus est.* Ad
 Rom. 13. *Plenitudo legis est dilectio.* Et ad Coloss. 3. *ea-
 dem caritas dicitur vinculum perfectionis, ipsa ergo est,*
 quæ maxime sanctificat, & remittit peccatum, iuxta
 illud Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam
 dilexit multum:* & ideo Ioan. 14. aiebat Christus Do-
 minus, *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & ad
 eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus, &c.*
 Hinc Augustinus omnem perfectionem iustitiæ &
 sanctitatis caritati tribuit. Vnde est illud li. de natu.
 & gra. a. 42. *Caritas est verissima, plenissima, perfectissi-
 maque iustitia, &c. 70. Caritas inchoata, inchoata est ius-
 titia est: caritas prouecta, prouecta iustitia est: caritas ma-
 gna, magna iustitia est: caritas profecta, profecta iustitia est:
 sed caritas de corde puro, & conscientia bona, & fide non fi-
 cta, quæ tunc maxime est in hac vita, quando pro ipsa con-
 temnitur*

Iansen.

Gasspar Casalius.

Richard.

Hostius.

Stapletonus.

Primum fundamentum prioris sententia.

Conc. Trid.

Prouer. 10.

1. Petri. 4.

1. Ioh. 3.

Rom. 13.

Ioan. 3.

Luca. 7.

Ioan. 14.

August.

emittitur vita. Ex quibus verbis non obscure constat, ipsum loqui de actu. Item lib. 1. de Peccat. merit. & remiss. cap. 10. ait. *Iustificari in Christo, qui credunt in eum, propter oculam communicationem, & inspirationem gratiae spiritualis, qua quisquis adheret Domino, vnus spiritus est.* Et lib. 1. de Gratia Christi cap. 30. explicat, hanc gratiam esse caritatem Dei diffusam in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. In lib. autem de Spiritu & litera. cap. 32. explicat, hanc caritatem, quae per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris, esse dilectionem ipsam, non qua nos Deus diligit, sed qua nos facit dilectores sui. Quod late profequitur c. 36. & apertius lib. 3. de Doctr. Christi. cap. 10. definit, caritatem esse motum animi ad fruendum Deo propter ipsum: ergo omnes effectus, quos Augustinus tribuit caritati, intelligendi sunt potissimum de actu. Vnde 1. de Doctr. Christi. cap. 27. *Ille, inquit, iuste & sancte vivit, qui ordinatam dilectionem habet; & multa similia habentur in eiusdem epistol. 29. & lib. de moribus Eccles. cap. 11. & 15. & aliis locis. Fauet etiam, quod Ansel. ait. lib. de conceptu virgin. c. 3. iustitiam nihil aliud esse quam rectitudinem voluntatis propter se seruatae: quae rectitudo non potest esse nisi caritas, de qua eleganter Bern. ferm. 83. in Cant. inquit, anima rediit, esse conuersionem eius ad Verbum, reformanda per ipsum, & conformanda ipsi, & subdit. In quo? In caritate: ait enim. *Estote imitatores Dei, sicut filii carissimi, & ambulante in dilectione, sicut & Christus dilexit nos. Tala conformitas maritat animam Verbo, cum, cui videlicet similis est per naturam, similem nihilominus ipsi se exhibet per voluntatem, diligens, sicut dilectus est: ergo, si perfecte diligit, nupsi.* Et alia, quae late profequitur, tum ibi, tum etiam epistola. 107.*

Ansel.

2. Prioris sententia fundamentum.

1. Cor. 5. 12. & 13.

D. Thom.

Secunda principaliter probatur, quia perfectius inhaeremus Deo, vt fini vltimo, per aequalem amorem, quam per vltimum habitum: ergo per illam maxime liberamur à culpa, & in Dei amicitiam reducimur, quod est sanctificari. Consequentia probatur, tum quia, sicut praecipua malitia culpa consistit in auersione à Deo sine vltimo, ita praecipua sanctitas consistit in vnitione cum Deo, vt est vltimus finis noster: tum etiam, quia beatitudo vitae futurae consistit in perfecta coniunctione ad Deum, vt est summum bonum: ergo perfecta sanctitas huius vitae in adhaerentia perfecta ad Deum vltimum finem posita erit. Primum vero antecedens probatur, & in primis dubium non est, quin, comparando actum caritatis Dei ad reliquos, superet illos in sanctificatione, & coniungendo animam Deo, iuxta illud Pauli supra citatum, *Charitas est vinculum perfectionis, & illud 1. ad Corinth. 12. & 13. Aemulamini carismata meliora, & adhuc excellentiorem viam vobis demonstrabo. Et, Maior autem horum est caritas, praesertim, cum amor actum fidei, & spei supponat, & sit illorum forma, secumque dolorem asserat, quo anima formaliter à peccato auertitur. Deinde, comparando actum ad habitum, probatur actum excedere. Primo ex generali regula, quod actus simpliciter est potior in voluntate, quam habitus, teste D. Thom. 12. q. 71. art. 3. in corpore, & ad 1. vbi dupliciter id probat: primo, quia actus praeminet potentiae, habitus autem magis accedit ad rationem, & imperfectionem potentiae. Secundo, quia habitus est bonus, quia inclinat ad bonum actum, ergo magis bonus est actus, iuxta illud, Propter quod vnumquodque tale, & illud magis. Nec refert (ait D. Thom.) quod habitus sit diuturnior actu: nam hic excessus est secundum quid, & per accidens, quia actus est in tali natura, quae non potest semper operari. Nam actus de se diuturnior esse potest, quod si in nobis non ita est, est ex nostra imbecillitate, non ex eius imperfectione. Vnde, si actus ille semel à nobis elicitus, semper in nobis duraret, nihil illi deesse videretur, vt habitum superaret, & nos perfectius Deo vniret, & sanctifi-*

caret, quam habitus. sed illa duratio nihil perfectionis illi addit, sed est perseverantia eiusdem perfectionis, quam in primo instante talis factus habuit, à qua perfectione pronenire debet vis iustificandi seu expellendi peccatum, sicut etiam si habitus illud expellat, id facit in primo instante, quo infunditur, ratione suae perfectionis, & non ratione futurae perseverantiae seu diuturnitatis.

Secundo probatur idem, quia hac ratione beatitudo ponitur potius in actu, quam in habitu: quia perfectius anima adhæret Deo per actum, quam per habitum: vnde, si daretur optio, potius esset eligendus actus sine habitu, quam habitus sine actu. Item, hac ratione censetur esse perfectior iustificatio adultorum, quam paruulorum, quia fit per proprium eorum actum, vt D. Tho. docet infra q. 34. art. 2. vbi eam rationem adducit, quia vltima perfectio animae non consistit in habitu, sed in actu. Denique à contrario id patet, quia culpa & iniuria magis consistit in actu, quam in habitu; & ideo peccatum actuale grauius, cæteris paribus, censetur, quam originale.

D. Thom.

Tertium primum sententia fundamentum. 1. Corin. 4.

D. Thom.

August.

D. Thom.

Aristoteles 8 Ethic. ca. 8.

Tertio principaliter argumentor, quia id, quod maxime Deus in hac vita in nobis intendit, est sanctificatio nostra, iuxta illud. 1. Corin. 4. *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra.* Sed maxime etiam intendit in nobis: vt illum amemus, ergo signum est, hanc sanctificationem potissime fieri actuali amore eius. Minor probatur primo ex D. Tho. 3. co. Gen. cap. 151. dicente, potissimum effectum gratiae diuinae esse, vt nos faciat Dei dilectores; quia id, quod in nobis Deus maxime intendit, est sui ipsius dilectio. Secundo ex August. in Manual. c. 20. vbi inter alia, quae summa pietate de diuino amore scribit, sic inquit. *Amat Deus, vt ametur. Cum amat, nihil aliud vult, quam amari, sciens, amore esse beatus, quia se amauerint.* Vnde D. Thom. 2. 2. q. 27. a. 1. dicit. *Caritati magis conuenit re amare, quam amari: quia illud per se primo ei conuenit, quatenus talis virtus est. Cuius rei duplex signum adducit. Primum quia matres, quae maxime amant, plus querunt amare, quam amari. Secundum, quia amici magis laudantur ex eo, quod amant, quam ex eo, quod amentur.* Et Arist. 8. Ethic. c. 8. dicit, amicitiam magis consistere in amare, quam in amari. Ex qua doctrina hoc modo potest confici argumentum, quia id, quod Deus in nobis ponit, quo maxime nos amat, videtur esse gratia, vnde dici solet, amari nos à Deo per gratiam; nos autem amare Deum per caritatem, & maxime per actuale, ergo nos magis perficimur & sanctificamur per actum, quo Deum amamus, quam per ipsum habitum gratiae sanctificantis, qui inter omnes videtur plus conferre ad nostram sanctificationem, & ad expellendum peccatum: ergo solus ille actus est per se sufficiens ad hunc effectum expellendi peccatum, & sanctificandi hominem, & consequenter ad satisfaciendum Deo pro iniuria illata.

Quartum fundamentum.

Quarto principaliter argumentor, declarando rem ipsam, quia ipsa dilectio seu contritio est supernaturalis forma, & non minus est potens ad conuertendum animam ad Deum, quam fuit peccatum ad auertendum, ergo talis actus vi sua restituit hominem ad pristinum statum & ex auerso facit conuersum ad Deum finem supernaturalem: ergo destruit in ipso totam Dei offensam & iniuriam; & consequenter satisfacit Deo ad aequalitatem, quia alias non posset tollere ab homine rationem iniuriae & offensionis. Antecedens patet, quia sicut peccatum mortale auertit à Deo vltimo fine; & ideo illi summam iniuriam irrogat, ita contritio actuali amore formata conuertit ad Deum, vt vltimum finem conuersione efficaci & perfecta: ergo hæc conuersio formaliter excludit illam auersionem, & non est minus efficax ad hunc suum effectum, quam fuit peccatum ad suum. Nec refert, quod illa dilectio actualis physice & re-

& realiter, non semper in anima duret: nam etiam actualis culpa non semper manet, sed hoc solo, quod vno momento auertit animam a Deo, quamdiu non retractatur, semper relinquere hominem, quasi habitualiter auertit, & priuat illam gratia & amicitia Dei, sic ergo etiam dilectio, quia in eo instanti, vel tempore, quo est, conuertit perfecte & supernaturaliter animam ad Deum, vi sua relinquere hominem habitualiter conuersum secundum morale statum, & estimationem: ergo ipsa dilectio per se ipsam restituit hominem in Dei amicitiam, facitque illum aeterna vita dignum, peccatumque expellit, non ex noua aliqua gratia, beneuolentia, aut acceptatione Dei, sed ex propria vi & potestate, quam habet contra peccatum: non est enim minus potens amor supernaturalis Dei ad sanandam animam, quam fuit peccatum ad illam laedendam, atque hoc modo fit Deo aequalis satisfactio pro iniuria per peccatum illata.

Ratio.
Remissionem
peccati non
esse beneficium
pat. a con-
uisione di-
uinitum

Atque ex hac sententia sic exposita & confirmata inferunt, & docent, qui illam defendunt; peccatori quantum ad remissionem peccati spectat, nullum fieri gratiae beneficium, praeter gratuitam donationem auxiliij excitantis, & adiuuantis, sufficiens, & efficacis necessarium ad contritionis & amoris actum elicendum. Dico, quantum ad remissionem peccati spectat, quia certum est, peccatori contrito non tantum remitti peccatum, sed etiam infundi gratiam, cum omnibus donis habitualis iustitiae, quae distincta sunt, & noua gratiae dona ac beneficia, & de potentia saltem absoluta separabilia a remissione peccati, quae fit per actum, & certum est, tunc de facto gratia infundi homini contrito, siue dicamus prius naturam infundi ad contritionem habendam, siue posteriori natura, ratione contritionis iam habitae: tamen, seclusa habituali gratia, & praecise ac formaliter loquendo de remissione peccati, nullum Dei beneficium continet iuxta hanc opinionem, praeter donationem ipsius actus dilectionis, seu contritionis, qui donum Dei est ratione praedictorum gratiae auxiliatorum, quibus fit. Ratio huius deductionis manifesta est ex dictis, quia post actum dilectionis in anima, ille in sua intrinseca ac formaliter, & omnino conaturaliter expellit culpam, sicut lumen expellit tenebras: ergo, sicut, posito lumine in aere, nihil aliud ex parte luminis, aut Dei, est necessarium, ut expellantur tenebrae, imo nec Deus ipse impedire potest, quin expellantur, stante illa suppositione, ita stante contritione, nec impedire potest Deus, qui expellat peccatum, neque necessarium est, ut noui aliquid conferat, vel aliquid gratis remittat, ut peccatum expellatur, quia, & secluso quocunque alio, expelletur, & cum ipsa contritio sit ad aequalitatem sufficiens ad peccatum tollendum, superflua est omnia alia beneuola acceptatio, seu gratuita remissio. Concluditur ergo, Deum gratis remittere peccatum homini contrito nihil aliud esse, quam gratis dare illi contritionem, seu auxiliium gratiae, necessarium ad illam habendam, sicut solem expellere tenebras ab aere nihil aliud est, quam illuminare illum, quantum uis hae ratione distinguantur. Concluditur subinde, quando remittitur homini contrito peccatum non alia ratione propter Christi meritum & satisfactio nem remitti, nisi quia propter Christum datur totum auxiliium gratiae necessarium ad contritionem habendam, non vero quia propter Christum acceptatur ipsa contritio, & per illam, seu ratione illius, remittatur peccatum, quia nulla est talis noua acceptatio, neque hic est effectus gratiae, sed intrinseca perfectio contritionis & proprius ac conaturalis formalis effectus eius sicut quatenus propter Christum infundatur gratia habitualis paruitio bapuzato, tamen, quod per gratiam illam tollatur peccatum originale, & anima illa reddatur proportionata ad gloriam, non est nouus effectus distinctus ab infusione gratiae.

Fr. Suarez, Tom. 1.

Quae omnia ita confirmari possunt ex dictis, quia si praeter contritionem habitam necessarium est nouum Dei beneficium ut remittatur peccatum, vel illud est aliquid posituum, intrinsecum animae, & illi inherens uel est aliquid priuatiuum physicum ac reale, uel est extrinsecus Dei fauor, aut quae libet alia extrinseca denominatione ab actu Dei increato: nihil autem horum dici potest, ut sigillatim ostendam. Primum patet quia interrogo, quid sit illud posituum denuo infundendum praeter actum, ut deleatur peccatum. Dices esse habitalem gratiam & iustitiam, nihil enim aliud excogitari potest. Sed contra hoc sunt duo. Primum, quia iuxta probabilem sententiam prius naturae gratia infusa, quam habeatur contritio & nondum intelligitur expulsus peccatum, sed expeccatur contritio, ut expellatur: ergo, iuxta illam saltem sententiam, non intelligitur expelli per aliquid infusum post contritionem. Secundum & magis apparet est, quia non est magis proportionatus talis habitus sic infusus ad expellendum peccatum, quam sit ipsemet actus, ut probatum est: ergo si per actum non tolleretur, nec per infusionem habitus tolleretur. Et hinc etiam constat nullam priuationem physicam requiri, quia neque necesse est, priuationem nouam fieri, quia per remissionem peccati nihil posituum physicum ab anima expellitur, per se loquendo, cum peccatum ipsum in priuatione consistat: neque etiam necesse est, aliam priuationem tolli, praeter priuationem gratiae, de qua eadem ratio est, quae de ista forma. Probat ergo alia pars illius antecedentis, quia alias remissio peccati formaliter fieret per extrinsecum fauorem, seu non imputationem, contra Concilij Tridentini decretum. Sequela patet primo, quia reliqua non sufficerentur sine hoc fauore. Secundo, quia hic fauor dicitur esse nouum gratiae beneficium: est ergo quid separabile ab actu: ponamus ergo separari: & peccatori habenti contritionem, Deum non conferre hoc nouum beneficium, manebit ergo in peccato: etiam stante contritione, & amore super omnia ergo si adiuncto illo fauore expellitur peccatum, signum est, per illum solum formaliter expelli, quod erat inconueniens illatum. Ac tandem sequitur, nihil posse facere hominem, etiam per gratiam Dei, quo necessario, necessitate absoluta, expellat: se peccatum, quod uidetur valde absurdum & contra excellentiam gratiae, ac diuinam bonitatem, unde fieret, posse peccatum conseruari in anima contra hominis perfectam voluntatem, ex sola Dei voluntate, quod est quodammodo Deo attribuere peccatum, saltem quoad durationem & conseruationem. Atque haec uidetur esse tota vis, seu uerisimilitudo huius sententiae, in qua tam confirmanda, quam examinanda non possumus non miscere multa ex materia de gratia & iustificatione: sed neque etiam potuimus ea omnino praetermittere, quia multum ex hac dependet intelligentia praesentis disputationis, de necessitate satisfactionis Christi, & quid nobis ad remissionem peccati obtinendam contulerit.

Contrariam sententiam omnino veram esse censeo, ut tamen eam ex his, quae nobis notiora uel certiora esse uidentur, declararem, incipiam ab hoc ultimo puncto, quem ex citata sententia inferebam. Dico ergo primo. Simpliciter & absolute fatendum esse, hominem per actum contritionis supernaturalem, ac perfectum, & includentem absolutam dilectionem Dei super omnia, se disponere ad remissionem peccati obtinendam. Haec assertio mihi tam certa est, ut existimem non posse sine temeritate negari: est enim haec communis sententia Theologorum, ut constat ex D. Thom. 1. 2. q. 113. art. 5. & 8. ubi inquit, Motum liberi arbitrii in Deum, & in peccatum ordine naturae antecedere remissionem culpae, tamquam dispositionem ad illam, & 3. p. q. 86. ubi in hoc sensu docet. a. 1. per penitentiam deleri pec-

Contraria
sententia
declarat
ac defendi-
tur.
Prima asser-
tio.

Contritionem
perfectam es-
se dispositio-
nem ad rem-
issionem
peccati
D. Thom.

catum, vt inferius latius explicabimus: & ar. 6. simili-
liter docet actus poenitentis esse causam remissionis
culpae, vel dispositione secundum se seu prout sunt a-
ctus talium virtutum, vel effectiue, prout sunt pars
sacramenti, & in solut. ad 1. declarat, hanc dispositio-
nem includere actum fidei formatam, & in solut. ad 2.
magis explicat, esse actum fidei, charitatis & poenitē-
tiæ, & in 3. d. 19. q. 1. art. 1. quaestian. 1. dicit, gratiam ef-
se, quæ formaliter delet peccatum, sicut albedo de-
let nigredinem in quaestiu. autem 2. addit, ex parte
nostra requiri vt præparemur ad hunc effectum reci-
piendum per fidem intellectus, & charitatem affec-
tus. Idem docet expresse q. 28. de verit. art. 8. ad 1. 2. &
seq. idem Scot. 4. dist. 14. q. 2. a. 2. Duran. q. 1. Palud. q.
1. ar. 1. Gab. q. 1. ar. 2. & alij communiter, tum ibi, tum
dist. 15. & in 3. dist. 19. & 20. Idemque docent moder-
ni scriptores, qui contra hæreicos huius temporis
scribunt, ostendentes, non solum fidem, sed etiam
dilectionem & poenitentiam, esse dispositiones ad
remissionem peccati obtinendam, vt videlicet in
And. Veg. lib. 6. in Trid. c. 28. 29. & 30. & in Bell. lib. 1.
de iustif. 13. Stap. lib. 1. de iustif. Prolog. 1. & c. 28. Albert.
Pighi. contro. 3. & 9. qui varia congerunt Scripturæ
testimonia, quæ infra ponderabimus. Nunc præci-
pue probatur hæc veritas ad Concil. Trid. sess. 6. c. 6.
vbi agens de conuersione peccatoris, & dispositionē
eius describens, primum ponit fidem, deinde timo-
rem, postea spem, quarto dilectionem, ac tandem o-
dium & detestationem peccati: Postea vero c. 7. sub-
dit, Hanc dispositionem iustificatio ipsa consequitur. Video
tamen responderi posse, Concilium non esse locutu-
m de dilectione perfecta, quæ non solum natura, sed tē-
pore, potest iustificationem antecedere. Quod etiam
fundari potest in verbis illis. *Illumq. (id est Deum, vel
Christu) tanquam omnis iustitie fontem diligere*, in qui-
bus verbis videtur Concil. loqui de amore imperfecto:
hoc enim indicat primo verbum illud, *incipiunt*,
quod solum denotat inchoationem quædam actio-
nis. Secundo verbum illud, *diligere*, absolute prola-
tum, & sine illa additione *super omnia*, commune est
perfecto & imperfecto amori: non ergo sine causa
abstinuit Conc. ab illa adiectione *super omnia*, vt etiam
Veg. d. c. 3. notauit: sed potius id fecit; vt abstin-
eretur ab opinionibus Theologorum, & absolute de
dilectione, siue perfecta, siue imperfecta loqueretur.
Tertio, quia videtur Concilium potius loqui de a-
more concupiscentiæ, quam amicitie Dei, vt patet
ex connexionem præcedentium verborum. *Ad confide-
randam Dei misericordiam se conuertendo, in spem erigun-
tur, sidentes, Deum sibi propter Christum, propitium fore,*
illumq. tanquam omnis iustitie fontem diligere incipiunt,
non ergo agit de amore Dei propter se ipsum, sed
propter spem de illo conceptam, & quia est totius
iustitie fons, qui est amor concupiscentiæ. Quarto,
Concilium ibi non agit de dispositione per veram
contritionem: ergo neq. de dilectione, seu charitate
Dei super omnia. Antecedens patet primo ex illis ver-
bis: *Ac propterea mouentur aduersus peccata per odium ali-
quod & detestationem*: illa enim particula, *aliquod*, di-
minuens esse videtur, quod magis declarant subiun-
cta verba: *Hoc est per eam poenitentiam, quam ante bap-
tismum agi oportet*: constat autem, poenitentiam ante
baptismum necessariam, non esse contritionem, sed
minus perfectam dispositionem sufficere. Et confir-
mari potest ex eo, quod Concilium loquitur de iu-
stificatione, quæ fit per baptismum, vt patet ex ca-
pite septimo, vbi baptismu dicit esse causam instru-
mentalem huius iustificationis, dispositio autem ad
baptismum non necessario est per amorem perfe-
ctum: ergo.

Sed nihilominus hæc interpretatio aliena est à
mente Concilij: nam licet probabile sit Concilium
non limitasse, nec coarctasse doctrinam suam ad so-
lam iustificationem, quæ fit per dispositionem per-
fectam contritionis, & dilectionis Dei super om-

nia, tamen certum etiam existimo, illam non exclu-
sisse, sed comprehendisse potius, atque adeo doctri-
nam illam generale esse ad omnem iustificatio-
nem adulatorum, siue fiat cum imperfecta dispo-
sitione, ope & efficacia alicuius sacramenti re ipsa sus-
cepti, siue cum perfecta dispositione, absque reali
susceptione sacramenti, & consequenter non loqui
tantum de dilectione imperfecta, sed etiam de perfe-
cta. Quod proba primo, quia per se incredibile est,
quod Concilium tradens integram, & dogmaticam
doctrinam de iustificatione, omiserit illam, quæ fit
absque reali susceptione sacramenti, neque docuisse
quænam dispositio & præparatio ad illam adhiben-
da sit. sic enim diminutâ doctrinam tradidisset. Se-
cundo, quia aliâ illa doctrina de iustificatione, & de
dispositione ad illam, non esset communis ad iustifi-
cationem, quæ fiebat ante nouam legem traditam,
& sacramenta eius instituta, & consequenter tota il-
la doctrina de gratia, & de iustitia in hærente, non ef-
fret communis omni tempori, & in omni statu natu-
ræ lapsæ, secundum commune iustificationis rati-
onem, quod nullus (vt arbitror) Catholicus con-
cedet. Quod si doctrina illa communis est, necesse est
fateri, omnes illos actus eo capite numeratos, prout
fuerunt necessarii & sufficientes ad remissionem pec-
cati obtinendam ante sacramenta legis nouæ, vel
nunc etiam absque reali susceptione sacramenti, ef-
fere dispositiones ad remissionem peccati, certum est
autem ad obtinendam hoc modo remissionem pec-
cati, necessariam esse dilectionem charitatis, quam
vocamus super omnia, quia sine charitate nihil pro-
desse potest, quantum est ex opere operantis, quæ est
recepta Theologorum sententia, quam non obscure
docuit idem Concil. sess. 14. cap. 4. eamq. latius tra-
ctabimus infra Tom. 4. Tertio, quia aliâ Concilium
illo cap. 6. & 7. doctrinam incertam, aut saltem mi-
nus certam tradidisset, omisisset autem certam; doc-
cet enim, eam dispositionem, quam ibi deseribit: ta-
lem esse, vt ad eam statim iustificatio, & remissio
peccati consequatur. hoc autem certum est, si sub il-
la dispositione dilectio charitatis, & perfecta, conti-
neatur. Si autem sit sermo de sola dilectione imper-
fecta, est res adhuc incerta, etiam de illa iustificatio-
ne, quæ per sacramentum fit: nam, si sit sermo de iu-
stificatione extra sacramentum, non solum incerta,
sed etiam falsa est doctrina: quia ad illam dispositio-
nem imperfectam non sequitur iustificatio extra sa-
cramentum: vtrumque autem est valde absurdum.
Primum patet, quia quamuis probabilis, & verum
sit, sacramentum, præcipue baptismi & poenitentiae,
facere hominem ex attrito contritum, tamen adhuc
hoc non est certum de fide, & consequenter neq. est
tam certum, quam est doctrina, quam ibi tradit Co-
ncilium: ergo non est verisimile, agere statum de di-
lectione imperfecta. Secundum patet, quia Conci-
lium non dicit, ad illam dispositionem iustificatio
consequitur, suscepto sacramento, sed simpliciter
ait: *Hanc dispositionem iustificatio ipsa consequitur*: ergo
necesse est, hoc verum esse, etiam si sacramentum re-
ipsa non suscipiatur. Et sine dubio maxime oportuit
vt Concilium describeret & doceret dispositionem,
quæ per se habet iustificationem adiutricem. Quarto,
si Concilium voluisset solum imperfectam dispo-
sitionem tradere, non oportuisset, amorem inter il-
los actus numerare, nam illa dispositio per solum attri-
tionem habetur, attritio autem nullum amorem
requirit, etiam imperfectum: vtrumque enim con-
stat ex eodem Concil. Trident. sessione 14. capite 4.
vbi & hanc imperfectam dispositionem in attritio-
ne constituit, & distinguens duos modos attritio-
nis, nullam mentionem facit amoris. Et hæc as-
sertio magna ex parte dissoluit obiectiones contra-
rias, vt videbimus. Quinto, ex verbis ipsius
Concilij: nam, in primis verba illius capituli optime
& facile hunc sensum admittunt: quia dilectio
Dei

Duran.
Palud.
Gabriel.
Vega.
Bellarmin.
Stapleton.

Albert. Pigh.

Prima proba-
ri, ex Concil.
Trident. sess.
6. cap. o. dili-
genter ex-
ponitur.

Verus Con-
sensus.

Probatur
primo.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Dei absolute dicta, caritatis dilectionem significat, A
vt patet ex modo loquendi Scripturæ. Eccles. 2. Qui
timet Dominum, diligite illum, & illuminabuntur cor-
da vestra; & Ioan. 14. Qui diligit me, sermonem meum
seruabit, & Pater meus diligit eum, &c. Et deinde hoc
amplius explicatur ab eodem Concilio statim. can.

Eccles. 2.
Ioan. 14.

Canon 3.
Ipsi e. et. s. d.
Concilij ob-
seruati
107.

3. dicente. Si quis dixerit, sine proueniente Spiritu sancti
inspiratione, atque eius adiutorio hominem credere, spe-
rante, diligere, aut penitere posse, sicut oportet, vt in iustifi-
cationis gratia conferatur, anathema sit. Interrogo e-
nim, an in hac definitione loquatur Concilium de
dilectione caritatis? Exillimo certe, neminem nega-
turum, alioqui ex vi huius definitionis non esset de
fide, ad dilectionem caritatis esse necessarium auxi-
lium excitans & adiuuans: neque in tota illa doctri-
na sermo Concilij fuisset de illo actu, cum tamen sit
omnium præcipuus & de illo maxime sit certa illa
doctrina: nam, quod ad dilectionem imperfectam
sint absolute necessaria illa specialia auxilia, non est
ita certum. Si autem ibi loquitur Concilium de dile-
ctione perfecta caritatis, signum est, de eadem fuisse
locutum in cap. 6. nam hic canon illi capiti respon-
det, & doctrinam ibi traditam in summam redigit,
& definit. Et in illo etiam canone aperte docet Con-
cilium, dilectionem Dei, de qua ibi loquitur, esse dis-
positionem ad iustificationem, & remissionem pec-
cati: hanc enim vim habet illa particula, *Vt de iustifi-
cationis gratia conferatur*: illa enim dictio, *vt*, habitu-
dinem indicat vniuersi ad alterum, quæ hinc esse non
potest, nisi dispositionis ad formam. Sexto, ex locis
Scripturæ quibus Concilium suam doctrinam con-
firmat: nam, post doctrinam traditam de dispositione
necessaria ad iustitiam, subdit. *De hac dispositione
dictum est, Preparate corda vestra Domino*, vt omniam
alia loca, quæ de aliis actibus adducit, testimonium
hoc vltimum re vera intelligi non potest, nisi de præ-
paratione perfecta, quæ per se sine sacramento tunc
posset iustificare. De qua etiam intelligitur, quod
cap. 5. idem Concilium adducit ex Zachar. 1. & Ioel.
2. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos*, vt est
per se manifestum, nam ibi promittit Deus gratiam
suam, & benevolentiam, homini conuertenti se ad
ipsum, quæ tamen promissio non erat facta, nisi con-
uertenti se perfecte per absolutam & efficacem dile-
ctionem; hæc ergo est dispositio de qua Concilium
ibi doctrinam tradere incipit, quam c. 6. perficit.

Solutio
107.

Zach. 1.
Ioel. 2.

Solutio
obstantes
contra doctrinam
107.

Neque contra hanc interpretationem quicquam
obstant coniectura in contrarium adductæ. Primo
enim verbum illud, *incipiunt*, non indicat imperfe-
ctionem essentiali (vt ita dicam) seu inefficacem
dilectionem, sed indicat initium temporis, in quo
peccator ex non diligente Deum, fit diligens: potest
autem in primo instanti, in quo incipit diligere Deum,
efficaciter & super omnia diligere illum, hoc autem
verbum magis positum videtur in actu dilectionis,
quam in actu fidei, spei, & timoris, de quibus Con-
cilium locutum fuerat: quia illi necesse non est, vt sim-
pliciter incipiant in instanti, in quo homo iustifica-
tur: quia possunt tempore antecedere iustificatio-
nem, dilectio autem tunc incipit, quia non potest
tempore antecedere, ex quo potius licet colligere,
sermonem esse de dilectione perfecta, quia imper-
fecta non necessario tunc incipit, sed potest tempore
antecedere. Nec videri debet nouum, quod caritas
actualis essentialiter perfecta & efficax, vocetur in-
cipiens, cum etiam status caritatis nõdum satis pro-
uectæ, ac coniunctæ cum exercitio virtutum, & mor-
tificatione passionum, soleat vocari caritas incipiens,
seu incipientium, vt legimus apud D. Thomam 2. 2.
q. 24. a. 9.

D. Thom.

Secundo, quamuis verbum illud, *diligere*, possit a-
liquo modo dici de dilectione imperfecta, tamen,
simpliciter & absolute prolaturum, potius perfectam
significat, vt vidimus, Et Ioan. 1. can. c. 3. absolute ait,

Ioan. 1.

Nos scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam,
quoniam diligimus fratres. & c. 4. Omnis, qui diligit, ex
DEO natus est. & infra, Qui diligit Deum, diligit & fra-
trem suum, nam si quis dixerit, quoniam diligo Deum, &
fratrem suum oderit, mendax est: ergo proprie & simpli-
citer non dicitur diligere Deum, nisi qui efficaciter eum
diligit vero & obedienti amore: nam, qui ita non
diligit, solum secundum quid diligit, de quibus
scriptum est. *Quid dicitur mihi Domine, Domine, & non
factus, quæ dico*. Sed, licet demus, hoc verbum in illa
doctrina Concilij non sumi cum tanto rigore, tamẽ
neq; etiã est, cur in ea improprietate sumatur, in qua
solu significat dilectionem imperfectã, ergo, vt mi-
nimum, dicendum est, de quacunq; dilectione Con-
cilium loqui, quæ ad iustificationem sufficienter di-
sponat, siue in sacramento, siue extra illud.

Tercio, diligere Deum, vt omnis iustitiæ fontem,
non est diligere amore concupiscentiæ; sed est dili-
gere Deum, vt autorem gratiæ & omnium superna-
turalium bonorum, quomodo caritas diligit ipsum
etiã nisi propter se ipsum maxime diligit, sicut natu-
ralis amor diligit Deum vt creatorem, vel (vt ita di-
camus) vt totius naturæ fontem, quod non est ama-
re illum amore concupiscentiæ, sed naturali bene-
uolentia, & propter eam bonitatem, quam, vt autor
naturæ, præ se fert: sic ergo diligere Deum, vt totius
iustitiæ fontem, non est diligere ex concupiscentiâ,
sed ex supernaturali beneuolentia propter excellen-
tiam bonitatem, quam Deus habet, vt autor est su-
pernaturalium bonorum. Nec vero dicit Concilium,
hunc amorem pertinere ad spem, sed potius suppo-
nere spem, & post conceptã spem; per eam erigi ho-
minem, & quasi subleuari ad diligendum Deum, v-
tique propter se ipsum, nam amor concupiscentiæ
non sequitur proprie ex spe, sed ad illam potius sup-
ponitur, spes autem, quamuis per se & directe non
sit principium amoris amicitie, tamẽ allicit animum
ad eum amorem, aliud est enim amare benefactorem,
aliud vero amare, vt beneficiat: hoc posterius est con-
cupiscentiæ, illud vero potest esse amicitie aut bene-
uolentiæ, quam beneficium susceptum, vel speratum
conciliat.

Quarto, falsum est, Concilium non agere de
perfecta dispositione, quæ per contritionem esse
potest, quidquid sit, an tractet de sola illa, quod no-
bis necessarium non est: nam quod dispositio per-
fecta non fit excludenda ab illa doctrina, satis est
à nobis probatum. Quod autem Concilium dicat,
per odium aliquod & detestationem, nullum argumen-
tum est, quod indicare voluerit imperfectam dete-
stationem, seu secundum quid. Sed, vel ille est vtrius-
que modus loquendi, nullum continens mysterium,
vel, ad summum, indicare voluit, esse posse varios ac-
tus detestationis sufficientis & aliquem illorum esse
necessarium ad remissionem peccati obtinendã,
præsertim quia, vt dixi, Concilium ibi non agit de
sola iustificatione per sacramentum in re susceptum
vel in re, vel in voto, post promulgatum Euangeli-
um, vel etiam sine sacramento (vt ante Euangelicam
legem) vt cap. 4. eiusdem sessionis idem Concilium
aperte declarat, & ideo indefinite dixit, *aliquod odium
& detestationem*: quia non semper idem modus
odij & detestationis in omni modo iustificationis
requiritur. Similiter nihil refert, quod Concilium
loquatur de poenitentia, quam ante baptismum a-
gere oportet: quia non tantum poenitentiam imper-
fectam, quæ est per attritionem, sed etiam perfectã,
oportet ante baptismum agere, & certe D. Petr. 3. quem
Concilium in testem adducit, quando Act. 2. dicebat,
Poenitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum,
non tantum ad imperfectam poenitentiam, sed sim-
pliciter ad poenitentiam, & maxime ad perfectã, au-
ditores inuitabat, hæc enim est simpliciter prædicã-
da & persuadenda populo; etiam si minor sufficeret

posit: & ideo Concilium non dixit, quam ante baptismum agere necesse est, sed oportet: quod verbum optime cadit in id, quod est melius, & securius, ac certius: eo vel maxime, quod Concilium non dicit, poenitentiam, quam in baptismo agere oportet, sed, ante baptismum, vt comprehendat etiam iustificacionem illam, quae ante baptismum in re susceptu, per veram ac perfectam poenitentiam obtineri potest: quia, vt dixi, no agit de sola iustificacione per baptismum in re sed etiam in voto. Neque contra hoc obstat, quod ca. 7. inter causas iustificacionis numeret, baptismum, quia non est necesse, vt sit talis causa, quae in omni iustificacione instrumentaliter operetur, sed quando applicari potest, vt debet seu re ipsa applicatur. Et hoc ipsum significauit Concilium dicens, *Instrumentali autem, sacramentum baptismi, quod est sacramentum fidei, sine qua nulli vnquam contigit iustificacio.* Ac si diceret, sine fide, vtique per caritatem operante, nulli contingere iustificacionem, sine baptismo autem contingere: quia licet sit instrumentum iustificacionis factus est interdem, quod per fidem viuam in voto habeatur.

Summa 10. in argumens.

Ex his ergo factis, vt arbitror, ostensum est, iuxta doctrinam Concil. Triden. negari non posse, quin actus caritatis Dei, quem homo habet ex auxilio gratiae, cum primum homo conuertitur a statu peccati ad statum iustitiae, fit dispositio ad ipsam iustitiam, quod etiam obiter testimonio Scripturae ab eodem Concilio adductis confirmatum est: & statim plura ex eadem Scriptura & Patribus afferemus.

Secunda pro batio ex ratione.

Secundo, ratione ita declaratur, nam aliqua est dispositio perfecta, per qua potest homo preparari ad remissionem peccati, ita vt, illa posita, statim remissio fiat, etiam sine reali suscepcione sacramenti: sed haec dispositio non est, nisi quae includit actum dilectionis efficacis Dei: ergo hic etiam actus, est dispositio ad talem remissionem. Maior videtur omnino certa ex illis Scripturae locis, in quibus peccator iere poenitentiam agenti, & se ad Deum conuertenti, remissio peccatorum promittitur quae in materia de poenitentia latius tractatur, & statim ea attingemus; sed qd omnino necessarium, vt certa aliqua via ac lege possit homo remissionem peccati obtinere, si velit, etiam si sacramentum suscipere no possit; quia nec Deus remittit peccatum homini adulto, sine illius libera cooperatione & consensu, neque etiam denegat remissionem peccati ei, qui, quod in se est, facit cum diuino auxilio, vt illam consequatur. Minor etiam est certa, & communis doctrina Theologorum, qui, licet dubitent, an interdum per accidens sufficiat dilectio virtualis inclusa in dolore de diuina iniuria, qua talis est, tamen fere omnes conueniunt, illum actum esse per se necessarium ad consummatam dispositionem, veramque contritionem, quam propterea deserviunt esse dolorem de peccato propter Deum summe dilectum. Cui sane doctrinae satis fauet, quam ex Conc. Trid. haecenus declarauimus, & clarius, quam tradit idem Conc. sess. 14. c. 4. dicens, *Contritionem aliquando esse caritate perfectam, & tunc hominem reconciliat Deo, antequam sacramentum suscipiat.* Et ratio est, quia cum peccatum mortale sit aduersus Deo, & quoddam virtuale odium eius, & iniuria quadam ratione infinita, non est dispositio sufficiens ad illius remissionem, nisi actus contritionis perfectam conuersionem ad Deum quae non fit, nisi per efficacem dilectionem; & ideo in Scriptura non promittitur haec remissio, nisi ei, qui se totum in Deum conuertit, & Deum diligit. Io. 14. Ioel. 2. & contrario, qui non diligit, dicitur in morte manere. Ioan. 3. quia re vera nondum facit, quod in se est, vt peccati remissionem consequatur.

Respondetur.

Ad hanc vero rationem responderi potest, verum quidem esse, neminem consequi remissionem peccati mortalis, secluso sacramento, sine efficaci actu dilectionis Dei, per se loquendo, non tamen quia

fit dispositio ad remissionem peccati, sed quia fit dispositio ad gratiam, & habituale iustitiam, sine cuius infusione non remittitur mortale peccatum. Itaque, iuxta hanc solutionem distinctio fit inter infusionem iustitiae, & remissionem peccati mortalis, & ad illam dicitur dilectio esse dispositio, non vero ad hanc. Imo sunt, qui distinguant inter iustificacionem & sanctificationem, & dicant, dilectionem esse dispositionem ad iustificacionem, ad sanctificationem vero minime, sed esse potius formam sanctificantem. Iustificacio enim proprie dicitur rectitudinem animae habituale, & permanentem, iuxta doctrinam Arith. lib. 5. Ethic. cap. 6. & lib. 10. c. 3. actus autem est propria dispositio ad habitum, & ideo etiam actus dilectionis est vltima dispositio ad habituale iustificacionem. Sanctificacio autem non requirit habitualem rectitudinem, sed quacunque ratione mundetur anima a peccato, & pura coram Deo reddatur, sanctificari dicitur potest autem per actum mundari a peccato, & consequenter sanctificari, & ideo ad neutrum horum actus dilectionis est propria dispositio, sed causa formalis, per se formaliter iustificans, & mundans a culpa, non tamen iustificans quia adhuc superest habitus iustitiae infundenda animae, ad quam ille actus disponit.

Sed mirum est, quod in re tam graui sine cogente ratione vel autoritate huiusmodi distinctiones multiplicentur, ad obsecrandam potius, quam illustrandam fidei doctrinam. Nam in primis, quod attinet ad distinctionem de sanctificatione, & iustificacione peccatoris, tam in sermone Concilij Tridentini, quam antiquorum Patrum & Theologorum, haec duo idem sunt. Primum patet ex sess. 5. can. 1. vbi definitur, *Adam, vt a serediendo mandatum Dei, iustitiam & sanctitatem, in qua constitutus fuerat, amisisse.* In qua dicit, quasi in vna & eadem, no in quibus, quasi in multis & distinctis; Et simili modo cap. 2. dicit, *eam sanctitatem & iustitiam, quam nobis Adam perdidit, Christum nobis recuperasse, factum nobis iustitiam, sanctificationem, & redemptionem.* 1. ad Cor. 2. Et sess. 6. cap. 7. iustificacionem ait esse, non solum peccatorum remissionem, sed & sanctificationem, & renouationem interioris hominis, iuxta id. 1. ad Cor. 6. *Haec quidem sunt, sed abluti estis sed sanctificati estis, sed iustificati estis.* Praeterea Basilium lib. de Spiritu sancto. capit. 16. ait, *Non facere sanctum, nisi Spiritum sanctum inhabitantem per gratiam corda nostra.* Augustinus etiam, vbicunque loquitur de vera sanctificatione hominis, non aliam agnoscit nisi quae fit per veram iustitiam, & iustitiam, quam nobis Adam perdidit, remissionem peccati, sicut sanctificationem, ita & iustificacionem indifferenter appellat. sic lib. 3. quaestionum. super Leuit. q. 84. distinguit sanctificationem visibilem ab invisibili, in hac posteriori dicit esse fructum omnium visibilium sacramentorum, & conferri per invisibilem Spiritus sancti gratiam, per quam dicit esse sanctificatos homines, qui sancti sunt. Et idem sumitur ex eodem lib. 2. de peccatorum & remissio. cap. 26. vbi varios sanctificationis modos distinguit, & eodem modo loquitur, vbicunque agit de sanctificatione per baptismum, & alia sacramenta: aliis vero locis eandem sanctificationem iustificacionem appellat; & specialiter epist. 120. de gratia noui testamenti ca. 20. iustificare impium, ait, nihil aliud esse, quam ex impio facere pium. Et idem sentit lib. 2. cont. Iulian. versus finem; & expressius in expositione inchoata epistolae ad Rom. num. 22. est ergo aliena a sanctis Patribus illa distinctio. Ac denique, sicut datur iustitia habitualis, ita & habitualis sanctitas; & per eam formalis remissio peccati, vt patet in parulis quos nemo negabit, & mundari a peccato, & iustificari, & sanctificari, & conuerso, sicut datur sanctitas actualis, quae nihil aliud est, quam exercitium sanctorum actuum, vel etiam sanctifi-

Instatur.

Sanctificatio. Et iustificatio peccatoris talem sunt.

Sanctificatio. Et iustificatio peccatoris talem sunt.

Instatur.

sanctificantium aliquo modo, ita etiā datur iustitia actualis, quæ nihil aliud est, quam exercitium iustorum seu rectorum actuum, vel etiā iustificantium aliquo modo; & sicut actus iustitiæ non facit hominem simpliciter iustum, nisi illum reddat habitualiter iustum, & permanenter rectum, ita neque actus sanctus sanctificat simpliciter hominem, nisi eū reddat habitualiter & permanenter sanctum; & eorum Deo. Quod si, ut actus simpliciter sanctificare dicatur, satis est, quod & peccatum expellat, & eam rectitudinem, quam actualiter confert, realiter ac physice existens, moraliter relinquat etiam si physice desinat esse, eadem ratione dicitur simpliciter iustificare, eo quod iustitiam actualem conferat, quæ transacto actu moraliter perseverat, etiam seclusis habitibus physicis. Nulla ergo est in præsentī distinctio illa de iustificatione & sanctificatione, quare August. citatis locis ita dicit; iustificationem fieri per actus, sicut sanctificationem: & concio. 26. in Psalm. 118. ita distinguit iustitiā actualem & habitualem, sicut sanctitatem & sumitur ex D. Thom. 1. 2. quæ. 113. art. 2. ubi etiam dicit, iustificationem importare motum ad iustitiam; & in nobis fieri per remissionem peccati, & gratiæ infusionem. Et eandem doctrinam significavit Caietan. 1. 2. q. 111. artic. 2. ad confir. 3. argum. & Iacius Ruard. artic. 8. cont. Luther. & Staplet. lib. 5. de iust. prolegom. 2. & 3. & Bellarm. lib. 1. de iust. cap. 1.

Illā ergo posteriori distinctione reiecta, iuxta illam sententiam fatendum est, dari in nobis perfectam, & ultimam dispositionem ad satisfactionem & sanctitatem, sicut datur ad iustificationem & iustitiam. Quod si dispositio illa ad sanctitatem habitualem est vera sanctitas, vereque sanctificat per ipsam, etiam ut intelligitur antecedere habitualem sanctitatem; eadem ratione dicendum est, esse veram iustitiam, vereque iustificare, ut offensum est: ex quo ulterius sequitur, in illa sententia dispositionem hanc de qua agimus, non esse dispositionem ad primam iustitiam, seu ad primam sanctitatem, quia ante illam iustitiam & sanctitatem habitualem, ad quā disponit supponitur in nobis alia prior sanctitas, vereque sanctificatio, quæ formaliter fit per ipsammet actum, qui est dispositio ad habitum: hoc autem est alienum à modo loquendi omnium Theologorum, parumque consentaneum doctrinæ Concilij Tridentini, ut ex dictis constare potest, & amplius constabit ex dicendis. Nam ulterius ex dictis sequitur, nos nunquam disponi ad gratiam iustificationis, ut à Concil. Trid. definitur, & à D. Tho. supra, & ab omnibus Theologis tractatur, consequens autem est contra idem Concilium, eundemque D. Thom. & ceteros Theologos. Sequela declaratur, & probatur in hunc modum, nam iuxta prædictam doctrinam, noster actus solum est dispositio ad infusionem habitualem iustitiæ, quæ supponitiam peccatum remissum per ipsum actum: ergo non est dispositio ad iustificationem. Probatur consequentia, quia iustificatio est translatio à statu peccati in statum gratiæ, ut idem Concilium definit, eadem sess. 6. c. 4. sed dicta infusio habituum non est translatio à statu peccati ad statum gratiæ, quia iam supponit peccatum remissum. Unde, solum est translatio à statu vnus sanctitatis, scilicet, actualis, seu moralis, ad aliū statum sanctitatis habitualem, ac physice permanentis: ergo revera non est dispositio ad iustificationem impj quæ remissionem peccatorum includit, ut idem Concilium docet. c. 7.

Ex quo ulterius infero, omnino falsum esse dicere, dispositionem perfectam, quæ actum dilectionis includit, non esse dispositionem ad remissionem peccati, sed ad solos habitus. Primo, quia plane pugnat cum doctrina Concil. Trid. quod dicit. c. 7. sic inquit. Hanc dispositionem iustificatio ipsa consequitur, qua non

est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renouatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum, unde homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus. Vbi primo considerandum est, quod Concilium ait, iustificationem includere remissionem peccatorum: ergo, quod est dispositio ad iustificationem, necesse est etiam, quod sit ad remissionem peccati, actus autem dilectionis est dispositio simpliciter ad iustificationem, ut in principio eiusdem capituli docet Concilium, & in progressu eius, cum dicit, vnicuique dari iustitiam iuxta eius dispositionem, & cum iustitia dari remissionem peccatorum, & can. 3. cum dicit, per illos actus fidei, spei, dilectionis, & penitentiae, preparari hominem, ut ei iustificationis gratia conferatur. Et ita intellexerunt hanc doctrinam Concilij omnes moderni scriptores, ut patet ex Vega lib. 6. in Trid. cap. 28. & lib. 7. ca. 24. Soto lib. 2. de natur. & gratia. c. 13. & sequentibus. Staplet. lib. 5. de iustit. prolog. 1. Bellarm. lib. 1. de iustit. cap. 13. ut omitam esse hanc sententiam multo antiquiorem & communem Theologorum, qui non distinxerunt vnquam inter dispositionem ad iustitiam, & ad remissionem peccati: & vbiunque tractant de penitentia, illam maxime requirunt, ut deestationem peccati, penitentiam autem perfectam dicunt includere dilectionem Dei super omnia.

Vnde secundo principaliter ad hoc probandum uti possumus alio testimonio eiusdem Concil. sess. 14. cap. 4. ubi agens de conditione, dicit fuisse omnino necessariam ad impetrandam veniam peccatorum, & preparare hominem ad eorundem remissionem: ergo contritio non est tantum dispositio ad habitualem gratiam vel iustitiam, sed etiā ad remissionem peccati. Sed hæc etiam dicere quiquā potest Concilium ibi loqui de contritione imperfecta, quæ est attritio, ut patet ex definitione, quam præmittit. *Contritio est animi dolor & detestatio de peccato, cum proposito non peccandi de cætero.* Quæ tota definitio conuenit attritioni. Sed si sit sensus, Concilium agere in principio illius capituli de contritione imperfecta, aperte falsum est; si autem sit sensus, Concilium ibi loqui indefinite de contritione in communi, verum quidem est; id tamen sufficit intentioni nostræ. Vtrumque patet, quia inferius diuidet Concilium illam contritionem, in contritionem perfectam, quæ includit veram dilectionem & in imperfectam, quæ attritio dicitur: ergo necesse est, ut in principio de contritione in communi loquutum fuerit; & ita definitio, quam assignat vtrique conuenit, & neutrius propriam rationem declarat. Dices, esto ita sit, quomodo hinc inferri potest id, quod postea subdit Concilium, scilicet contritionem preparare ad remissionem peccatorum, verificari de contritione perfecta, & de dilectione, quam includit: nam quod generi attribuitur, satis est, quod de vna specie verificetur. Respondetur, multis modis id manifeste colligi. Primum ex tenore verborum, quibus id docet Concilium, dicens, *Fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis modus necessarius: nam ante legem nouam contritio necessaria ad remissionem peccatorum obtinendam, fuit contritio perfecta, & ex vero amore Dei profecta; attritio vero, nec sufficiens fuit, ut est certissimū, nec per se loquendo, erat necessaria: nam poterat homo post recogitationem peccatorum statim eicere perfectam contritionem quæ esset sufficiens, etiā si attritio non præcessisset; & etiā nunc id verū est; alias non posset homo subito iustificari.* Ergo non possunt verba illa Concilij verificari, nisi de contritione perfecta. Vnde statim subdit, *Et in homine post baptismū lapsō, ita demum preparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia diuinæ misericordie, & voto præstandi reliqua, coniunctus sit; qua ad recipiendum sacramentum*

Expenditur locus Concilij Tridentini sess. 6. c. 7.

Alia eiusdem Concilij locus ex sess. 14. c. 4. distinguitur exponitur.

Contritio non est tantum dispositio ad iustificationem habitualem, sed etiam ad remissionem peccati.

mentum penitentia requiruntur. In quibus verbis aperte declarat, se loqui de preparatione ad remissionem peccatorum in obrinendam, etiam ante realem susceptionem sacramenti; & loquitur manifeste de preparatione non remota, sed proxima, quæ statim habet coniunctam remissionem peccatorum. Quod tertio declaratur ex testimonia sacre Scripturæ, quæ adducit, in quibus aperte sermo est de perfecta contritione, ut est illud Isai. 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine anima mea: & illud. Ezech. 18. Proicite à vobis omnes iniquitates vestras, & facite vobis cor novum: & Psal. 30. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci, in quibus videtur David alludere ad illa quæ responderat, ut refertur 2. Reg. 12. Peccavi Domino, quibus veram declarasse contritionem satis ostendit Propheta Naham, dicens, Dominus quoque transulit peccatum tuum à te.*

Isai. 38.
Ezech. 18.
Psal. 30.
2. Reg. 12.

Quarto adiungitur ratio, quia alias nunquam extra sacramentum, contritio esset dispositio sufficiens ad remissionem peccati, consequens est falsum: ergo. Sequela patet, quia, vel contritio includit dilectionem formalem, aut virtuales; & sic non dicitur esse dispositio ad remissionem peccati, sed solum ad infusionem habituum; vel non includit talem dilectionem, sed solum dolorem, & sic non est sufficiens dispositio ad remissionem peccati. Quod aliter in hunc modum explicatur, quia si non potest esse dispositio infallibiliter afferens formam secum, quæ formaliter expellit culpam, non potest dari dispositio sufficiens ad remissionem peccati; sed iuxta prædictam sententiam sequitur, non posse dari contritionem, quæ sit dispositio sufficiens ad formam qua expellitur peccatum: ergo neque ad remissionem peccati. Probat minor, quia forma, qua expellitur peccatum in adultis, qui absque sacramento sanctificantur, dicitur non esse habitus infusus, sed actus ipse dilectionis, qui ad perfectam contritionem requiruntur, ad illam vero actum nulla est dispositio sufficiens, ad quam infallibiliter consequatur: quia per se formaliter est actus liber, nec supponit alium priorem, cum quo habeat infallibilem connexionem, vel ex lege Dei, vel ex ipsa rei natura. Cum ergo Concilium doceat, in omni tempore & lege esse & fuisse aliquam contritionem, quæ sufficiens præparat hominem ad remissionem peccati obtinendam, necesse est intelligi, tam de contritione perfecta includente dilectionem Dei, pro his, qui sine sacramento in re suscepto veniam peccati consequuntur, quam de contritione imperfecta, quæ cum sacramento sufficiat, & hoc est, quod Concilium paulo inferius subdit, hanc contritionem aliquando esse perfectam caritate, hominemque Deo reconciliare, nimirum eo modo, quem in principio capituli posuerat, scilicet sufficienter disponendo, ac præparando hominem ad prædictam reconciliationem. Tandem ex ipsa convenienti ratione tradendi doctrinam constat; Concilium in initio illius capituli non debuisse attribuire contritioni ut sic, ea, quæ illi solum conveniunt ratione contritionis imperfectæ: esset enim hoc modo doctrina valde ambigua & particularis: cum ergo ait, contritionem præparare hominem ad remissionem peccati obtinendam, vel id potissimum intelligit de contritione perfecta, vel illa indefinita locutio æquivaleret universali, quod in propositionibus doctrinalibus commune est, & sic lingulis membris accommodabitur distributione accommodata: nam contritioni perfecta convenit sufficienter & proxime præparare ad remissionem peccati, etiam extra sacramentum, contritioni autem imperfectæ convenit, vel remote, vel cum sacramentum.

Tertiapro-
basio prima

Tertio principaliter confirmari potest hæc eadem pars, scilicet, contritionem, etiam ut includit

dilectionem; esse dispositionem ad remissionem peccati ex variis locutionibus Scripturæ, nam in primis Scripturæ loquitur de hac dispositione, ut de opere ipsius hominis cum auxilio Dei, de remissione autem culpæ, tanquam de opere solius Dei, & ubique ponit illam ut antecedentem, hanc vero ut subsequenter, quamvis ante ipsam dispositionem antecederet Dei excitatio & motio: ergo signum est, non fieri deleationem peccati per ipsum actum nostrum formaliter, alias nec antecederet remissionem, nec fieret à solo Deo, sed etiam à nobis, imo nec numeranda essent illa duo, ut diversa, ut statim latius dicemus. Assumptum patet ex illo Psal. 31. *Dixi, confitebor adversum me in iniquitatem meam Domino, & tu remissionem impietatis peccati mei.* Vbi sancti omnes intelligunt, illam confessionem fuisse interioriorem per veram contritionem, quam David distinguit à remissione peccati, solumque Deo hanc attribuit. Item ex illis supra adductis ex Zachar. 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos,* ubi certum est, sermonem esse de conversione perfecta ex toto corde. Et diligenter considerandum est, in illo verbo, *Convertimini;* includi totum auxilium gratiæ necessarium, ut convertamur, de quo alibi dicitur, *Convertite nos Domine, & convertemur,* nam qui ad conversionem inuitat, offert, quidquid ex parte illius necessarium est ad conversionem, & tamen ultra id totum promittit Deus, se fore convertendum ad hominem se convertentem ad ipsum: est ergo illa conversio ad aliquid opus solius Dei, ad quod se præparat homo per conversionem suam, quod opus Dei non est aliud, quam remissio peccati, & integra iustificatio peccatoris. Vnde David Psal. 6. postquam suam perfectam conversionem declaravit illis verbis, *Domine ne in favore tuo arguas me &c.* subiungit, *Convertere Domine, & eripe animam meam,* & Psal. 84. prius dixit, *Convertite nos Deus salutaris noster,* & postea, *Deus tu convertis iustificabis nos.* Item Actor. 3. ait Petrus. *Penitentiam & convertimini, ut deleantur peccata vestra,* ubi illa particula, ut, satis indicat distinctionem, & quod illa conversio sit dispositio ad hanc peccatorum deletionem; & clarius Actor. 26. Paulus narrans conversionem suam, ait missum se esse à Christo *Aperire oculos eorum,* scilicet, gentium, ut convertantur à tenebris ad lucem, & de possessore Satana ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter Sanctos, ubi eadem distinctio fit; & ponderandum est, quod tam remissionem peccati, quam sanctificationem inter se coniungit, & à conversione hominis distinguit; & utramque rationem illius dari dicit. Denique in Evangelio habemus duo egregia exempla huius veritatis. Vnum in parabola de illo prodigo Lucæ 15. quod paulo inferius expendemus. Aliud in historia de conversione Mariæ Magdalene Lucæ 7. ubi Christus ita concludit; *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum,* ubi plane ponit remissionem peccati ut consequentem ad dilectionem; & ideo non dixit de præterito, remissa sunt ei, sed, *Remittuntur ei,* ut indicaret, non dilectionem ipsam vi sua id præstitisse, sed ipsum solum dilectione eius motum, ex plena potestate & summa misericordia, illud beneficium contulisse. Vnde, quamvis à parte rei eodem momento remissa fuerint Magdalene peccata, quo perfecte dilexit, tamen Christus Dominus ita locutus est, ad indicandum, se solum tale beneficium præstare, quamquam ex parte peccatoris requiratur libera conversio. Vnde Ambrosius ibi lib. 6. *Est tu, (inquit) plurimum dilige, ut tibi remittatur plurimum; nam & Paulo remissa sunt peccata multa, qui ipse multum dilexit.* Vnde in fine concludit: *Agnoscento peccatum, veniam peto; curro ad penitentiam, gratia consequor.* Vbi veniam peccati gratiam vocat, quæ sit penitentia; & eodem modo loquitur de eodem sancto Augu. lib. 50. homiliarum. hom. 23. optime. Greg. homil. 8. super

affectionis.
Psal. 31.
Za bar. 1.
Psal. 6.
Psal. 84.
Actor. 3.
Actor. 6.
Lucæ. 7.
Augu. Gregor.

super Ezech. Et hoc confirmat parabola, seu exem- plum; quod Christus adduxit, de duobus debitoribus, quibus, cum non haberent unde redderent, fœnerator gratis remisit debitum, eamque remissionem in tribuit liberalitatis fœneratoris, non alicui actioni debitorum, sic ergo significare voluit, Magdalenam, tamen diligenter, non habuisse unde redderet, se tamen ei gratis condonasse delicta, quoniam fecit, quod potuit, diligendo multum. Ad hæc vero omnia excogitari potest quædam responsio seu potius fuga, quam in tertia cõclusionione commodius refutabo.

Dico secundo, Remissionem peccati esse opus, & beneficium gratiæ distinctum à gratia contritionis etiam perfectæ per amorem Dei super omnia, sic enim de illa semper loquemur. Hæc conclusio non minus certa quam præcedens videtur, cum necessario ex illa sequatur. Quia, si non esset hoc beneficium distinctum, non posset contritio ad remissionem disponere. Et hoc probant etiam testimonia Scripturæ, & Concilij Trident paulo antea adducta. Sed præcipue sunt animaduertenda verba illa Concilij Trident. sess. 14. cap. 4. Fuit autem quousque tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis modus necessarius, & in homine post baptismum lapsio ita demum præparat ad remissionem peccatorum & eam, supposita expositione, quam confirmauimus, sunt efficacissima. Si enim remissio peccati non esset beneficium distinctum à contritione, nullo modo, etiam improprio, posset verificari, quod contritio præparat ad illam, vel illam impetrat, sicut contritio non impetrat, quod ego sim contritus, sed facit formaliter, si ergo eodem modo expelleret peccatum, non impetraret remissionem, maxime cum non dicatur impetrari, nisi quod ab alio est obtinendum, non vero id, quod propria virtute fit, si ergo contritio impetrat remissionem peccati, non confert illam formaliter propria virtute, sed à DEO obtinet. In quo considero, Concilium Tridentinum eodem genere locutionis dixisse in fine illius capituli, contritionem imperfectam disponere ad DEI gratiam, & remissionem peccati in sacramento penitentia obtinendam, vbi certissimum est, remissionem peccati esse beneficium distinctum ab attritione & sacramento: ergo eodem sensu accipienda sunt priora verba eiusdem canonis. Et illis etiam consentanea est doctrina eiusdem Concilij in sessione sexta, capite sexto & septimo, supra tractata, & præsertim verba relata canonis tertij, in quibus aperre distinguit gratiam iustificationis (quæ remissionem peccati includit, vt de ea Concilium loquitur) ab omnibus actibus, etiam dilectionis supernaturalis, quibus homo se ad illam gratiam præparat. Secundo ad eandem veritatem confirmandam afferre possumus alia Scripturæ testimonia, in quibus, ita Scriptura loquitur de contritione, & remissione peccati, vt DEVS hanc promittat habenti contritionem, qui modus locutionis & promissionis non habet locum, nisi inter gratias & beneficia diuersa, Sapientia vnde dicitur. Miserebor omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter penitentiam, vbi dissimulare, idem esse videtur, quod remittere seu condonare peccata, & hoc dicitur facere DEVS propter penitentiam. Vbi particula, propter, non potest significare, nisi causam dispositionem peccatoris, & motum DEI ad remissionem peccati. Quem locum ita exponit Lyra, & iuxta editionem Latinam satis quadrat, tamen, si Græcam attendamus, non multum vrget hic locus, quia non habet, propter penitentiam, sed eis iustitiam, id est, ad penitentiam, vt sensus sit, DEVM dissimulare peccata, hoc est pacenter ferre, nec statim punire,

vt det hominibus locum penitentia. Quod alibi Paulus dixit, Nescis, quia benignitas Dei ad penitentiam te adducit? Ad Rom. 2. Clariora ergo testimonia sunt illa vulgaria Ezech. 18. Si impius egerit penitentiam, vita viuet, omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor. Et cap. 33. Si egerit penitentiam, omnia peccata eius, quæ peccauit, non imputabuntur ei. Vbi remissionem vocat non imputationem, quia loquitur de remissione pœnæ æternæ simul cum culpa, quæ interdum vocatur non imputatio, quia iam DEVS non destinat peccatorem ad talem pœnam, postquam illi remittit culpam, vt notauit Diuus Thomas super caput quartum, Epistolæ ad Romanos. Hinc Ecclesiastici decimo septimo, dicitur, Quam magna misericordia, & propitiam illius conuertentibus ad se, & Ierem. 8. Si penitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego penitentiam à malo, &c. Qui locus explicari solet de remissione pœnæ temporalis, seu de calamitatibus huius vitæ, quas Deus interdum propter peccata immittit, & propter penitentiam cessare facit. Sed non solum de his, verum etiam de malo æternæ damnationis, verum habet, & ita ab omnibus expostitoribus intelligitur, imo de solo illo malo promissio illa infallibilis est. Sunt etiam optima verba illa Prouerborum capite viceesimo octauo. Qui abscondit scelera, non dirigitur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Vbi certum est, loqui de confessione interiori, quæ fit per contritionem: vnde Psal. 50. dicebat Dauid. Cor contritum & humiliatum Deus non dispiciet, & Ioel. 2. scindite corda vestra, & conuertimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus & misericors est, patiens & multa misericordia, & exorabilis super malitia.

Ad hæc & similia testimonia nonnullæ adhibentur expositiones, quæ ad duas reuocari possunt. Vna est, in his locis non promitti remissionem peccatorum, tanquam nouum aliquid beneficium, ab ipso actu contritionis, vel amoris DEI distinctum, sed declarari solum vim & efficaciam ipsius contritionis, sicut, si DEVS de ipso habitu gratiæ ita loqueretur; Quem dono gratiæ affectero, mundum etiam & liberam à peccato reddam, non faceret promissionem beneficii distincti ab infusione gratiæ, sed declararet vim, quam gratia habet ad peccatum formaliter expellendum, sic ergo cum de contritione dicitur, Peccator, qui penitentiam egerit, visa viuet, non fit noua promissio, sed explicatur vis, quam contritio habet ad expellendum formaliter peccatum. Iuxta quam responsionem paratione dicitur, aliàs locutiones Scripturæ, quæ videntur iudicare in his actibus causalitatem dispositionem, sufficienter intelligi posse de causalitate formali, ita vt cum de Magdalena dicitur, Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum, sensus sit formalis, vt si diceremus, Expullæ sunt tenebræ ab aere, quia illuminatus est, vel frigus ab homine, quia calore affectus est. Cui expositioni fauent verba Gregorii homilia tricesima tertia, in Euangelia. Quid esse dilectionem credimus, nisi ignem? Et quid culpam, nisi rubiginem? Vnde nunc dicitur, dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum, ac si aperre diceretur, Incendit plene peccati rubiginem, quia ardebat de per ignem amoris. Sic fere loquitur Chrysolomus de charitate homilia septima, in 2. ad Timoth. dicens Sicut ignis, vbi syluam occupauerit, omnia purgare consuevit ita & caritas feruor quocumque incidit, omnia perimit. De penitentia vero eodem fere modo loquitur Hieronymus epistola viceesima septima, quæ est epitaph. Paulæ. Quæ peccata, inquit, stertis iste non purget? Quas inue-

Morio 2. Remissio peccati distinctum beneficium est ab ipsa contritione.

Expeditio magister in Concilio Tridentino.

Magister II.

Roman. 2. Ezech. 18. 33.

D. Thom. Eccles. 17. Ierem. 8.

Prouerb. 28.

Psal. 50.

Ioel 2.

Prima sua.

Gregori.

Chrysol.

174144

Ephrem. *teratas maculas haec lamenta non abluam?* Et Ephrem in libro de die iudicij, cap. 5. *Compunctio, sanitas animae est, illuminatio mentis est, & August. serm. ii. ad fratres in eremo, Suscipite compunctionem, quae sanitas est animarum, quae remissio peccatorum est: & de eccl. dogm. cap. 70. Poenitentia aboleri peccata indubitanter credimus: & similiter Bernard. lib. de modo bene viuendi ad sororem capit. 10. Compunctio cordis, sanitas est animae. Huic etiam expositioni fauet modus loquendi Scripturae, Ezech. 18. *Cum conuerteris se impius ab impietate sua, ipse animam suam uiuificabit.* Et infra. *Facite uobis cor nouum, & spiritum nouum.* Et iuxta eundem sensum possunt exponi illae locutiones, *Conuertimini, ut deleantur peccata uestra:* & similes; recte enim potest illa particula, *ut*, sumi quasi intransiue & indicare causam formalem; ut eum dicimus. Oportet illuminari aeternam, ut expellantur tenebrae: praesertim quia uerbum, *Conuertimini*, & similia, significant actionem, quae ratione sui termini positiui potest formaliter expellere contrarium, uel priuationem oppositam.*

Refellitur eu. sic. Sed haec expositio, licet apprensus sit, & aliquibus locis Scripturae non repugnans; tamen dubitari non potest, quin in alijs fiat uera promissio remissionis peccati tamquam nouae gratiae & beneficij distincti. Cuius signum apertum est primo, quia tale beneficium tribuitur benignitati & misericordiae Dei, quod non potest fieri, si inuenio Scripturae solum esset declarare uim, & energiam actus caritatis, uel poenitentiae ad expellendum peccatum: quia tunc non haberet ex misericordia & benignitate Dei talem effectum; sed natura sua. Antecedens patet Ioel. 2.

Eccles. 17. *Conuertimini ad Dominum Deum uestrum: quia benignus & misericors est, & praestabilis super malitia.* Et Eccles. 17. *Quam magna misericordia Domini, & propitiatio ipsius conuerentibus ad se.* Neque dici potest, quod illa misericordia consistat in hoc solo, quod ipsa contritio ex misericordia deur. Nam (ut recte notauit Ricard. artic. 3. pag. 157. & in superioribus etiam tactum est) illa misericordia promittitur ut quid consequens ad nostram poenitentiam & conuersionem; & ut quid efficiendum a solo Deo, ut patet ex illa partitione, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos, & ex illis uerbis Dauid, Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Deus enim quatenus dat auxilium sufficiens & efficax ad contritionem, non potest dici, non despicere hominem peccatorem, cum, non obstante peccato illi conferat gratiam ad contritionem: hominem uero iam contritum dicitur non despicere, quia ei gratiam remissionis peccati infallibiliter impendit. Quod etiam aperte significauit Dauid in alijs uerbis Psalm. 3. *Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Vbi August. inquit conc. 2. *Promittit se pronuntiauerunt, & Deus iam dimittit.* Et Gregor. ibidem. *Attende quantum misericordia Dei commendatio, ut consentis desiderium comiteretur uenia.* Non ergo est misericordia tantum in eo, quod interior cordis motu gratis datur, sed etiam in eo, quod uenia peccati illam comitatur. Et hoc etiam confirmant uerba Isaiae 1. ubi postquam Deus ueram hominis conuersionem postulat, subiungit. *Et uenite & arguite me dicit Dominus, si fuerim peccata uestra ut uermiculus, quasi nix dealbabitur.* Vbi legendus est Hieron. & latius Adamus, qui optime sententiam hanc declarat. Hoc praeterea confirmant uerba Conc. Trid. Sess. 6. ca. 7. ubi enumerans causas iustificationis & remissionis peccati, inquit. *Efficiens uero est misericors Deus, qui gratuito abluit & sanctificat, signans & uingens Spiritu promissionis sancto.* Sentit ergo manifeste Concilium remissionem peccati esse opus diuinae misericordiae, quod ex diuina promissione homini perfecte

Ioel 2. *Conuertimini ad Dominum Deum uestrum: quia benignus & misericors est, & praestabilis super malitia.* Et Eccles. 17. *Quam magna misericordia Domini, & propitiatio ipsius conuerentibus ad se.* Neque dici potest, quod illa misericordia consistat in hoc solo, quod ipsa contritio ex misericordia deur. Nam (ut recte notauit Ricard. artic. 3. pag. 157. & in superioribus etiam tactum est) illa misericordia promittitur ut quid consequens ad nostram poenitentiam & conuersionem; & ut quid efficiendum a solo Deo, ut patet ex illa partitione, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos, & ex illis uerbis Dauid, Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Deus enim quatenus dat auxilium sufficiens & efficax ad contritionem, non potest dici, non despicere hominem peccatorem, cum, non obstante peccato illi conferat gratiam ad contritionem: hominem uero iam contritum dicitur non despicere, quia ei gratiam remissionis peccati infallibiliter impendit. Quod etiam aperte significauit Dauid in alijs uerbis Psalm. 3. *Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Vbi August. inquit conc. 2. *Promittit se pronuntiauerunt, & Deus iam dimittit.* Et Gregor. ibidem. *Attende quantum misericordia Dei commendatio, ut consentis desiderium comiteretur uenia.* Non ergo est misericordia tantum in eo, quod interior cordis motu gratis datur, sed etiam in eo, quod uenia peccati illam comitatur. Et hoc etiam confirmant uerba Isaiae 1. ubi postquam Deus ueram hominis conuersionem postulat, subiungit. *Et uenite & arguite me dicit Dominus, si fuerim peccata uestra ut uermiculus, quasi nix dealbabitur.* Vbi legendus est Hieron. & latius Adamus, qui optime sententiam hanc declarat. Hoc praeterea confirmant uerba Conc. Trid. Sess. 6. ca. 7. ubi enumerans causas iustificationis & remissionis peccati, inquit. *Efficiens uero est misericors Deus, qui gratuito abluit & sanctificat, signans & uingens Spiritu promissionis sancto.* Sentit ergo manifeste Concilium remissionem peccati esse opus diuinae misericordiae, quod ex diuina promissione homini perfecte

Ephrem. *teratas maculas haec lamenta non abluam?* Et Ephrem in libro de die iudicij, cap. 5. *Compunctio, sanitas animae est, illuminatio mentis est, & August. serm. ii. ad fratres in eremo, Suscipite compunctionem, quae sanitas est animarum, quae remissio peccatorum est: & de eccl. dogm. cap. 70. Poenitentia aboleri peccata indubitanter credimus: & similiter Bernard. lib. de modo bene viuendi ad sororem capit. 10. Compunctio cordis, sanitas est animae. Huic etiam expositioni fauet modus loquendi Scripturae, Ezech. 18. *Cum conuerteris se impius ab impietate sua, ipse animam suam uiuificabit.* Et infra. *Facite uobis cor nouum, & spiritum nouum.* Et iuxta eundem sensum possunt exponi illae locutiones, *Conuertimini, ut deleantur peccata uestra:* & similes; recte enim potest illa particula, *ut*, sumi quasi intransiue & indicare causam formalem; ut eum dicimus. Oportet illuminari aeternam, ut expellantur tenebrae: praesertim quia uerbum, *Conuertimini*, & similia, significant actionem, quae ratione sui termini positiui potest formaliter expellere contrarium, uel priuationem oppositam.*

Refellitur eu. sic. Sed haec expositio, licet apprensus sit, & aliquibus locis Scripturae non repugnans; tamen dubitari non potest, quin in alijs fiat uera promissio remissionis peccati tamquam nouae gratiae & beneficij distincti. Cuius signum apertum est primo, quia tale beneficium tribuitur benignitati & misericordiae Dei, quod non potest fieri, si inuenio Scripturae solum esset declarare uim, & energiam actus caritatis, uel poenitentiae ad expellendum peccatum: quia tunc non haberet ex misericordia & benignitate Dei talem effectum; sed natura sua. Antecedens patet Ioel. 2.

Eccles. 17. *Conuertimini ad Dominum Deum uestrum: quia benignus & misericors est, & praestabilis super malitia.* Et Eccles. 17. *Quam magna misericordia Domini, & propitiatio ipsius conuerentibus ad se.* Neque dici potest, quod illa misericordia consistat in hoc solo, quod ipsa contritio ex misericordia deur. Nam (ut recte notauit Ricard. artic. 3. pag. 157. & in superioribus etiam tactum est) illa misericordia promittitur ut quid consequens ad nostram poenitentiam & conuersionem; & ut quid efficiendum a solo Deo, ut patet ex illa partitione, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos, & ex illis uerbis Dauid, Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Deus enim quatenus dat auxilium sufficiens & efficax ad contritionem, non potest dici, non despicere hominem peccatorem, cum, non obstante peccato illi conferat gratiam ad contritionem: hominem uero iam contritum dicitur non despicere, quia ei gratiam remissionis peccati infallibiliter impendit. Quod etiam aperte significauit Dauid in alijs uerbis Psalm. 3. *Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Vbi August. inquit conc. 2. *Promittit se pronuntiauerunt, & Deus iam dimittit.* Et Gregor. ibidem. *Attende quantum misericordia Dei commendatio, ut consentis desiderium comiteretur uenia.* Non ergo est misericordia tantum in eo, quod interior cordis motu gratis datur, sed etiam in eo, quod uenia peccati illam comitatur. Et hoc etiam confirmant uerba Isaiae 1. ubi postquam Deus ueram hominis conuersionem postulat, subiungit. *Et uenite & arguite me dicit Dominus, si fuerim peccata uestra ut uermiculus, quasi nix dealbabitur.* Vbi legendus est Hieron. & latius Adamus, qui optime sententiam hanc declarat. Hoc praeterea confirmant uerba Conc. Trid. Sess. 6. ca. 7. ubi enumerans causas iustificationis & remissionis peccati, inquit. *Efficiens uero est misericors Deus, qui gratuito abluit & sanctificat, signans & uingens Spiritu promissionis sancto.* Sentit ergo manifeste Concilium remissionem peccati esse opus diuinae misericordiae, quod ex diuina promissione homini perfecte

A disposito conceditur. Quod etiam manifeste confirmant uerba illa eiusdem Concilij Sessio. 14. ca. 4. *Fuit autem quous tempore ad impetrandam ueniam peccatorum hic contritionis motus necessarius, & in homine post baptismum lapsus ita demum preparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia diuinae misericordiae, & uoto praestandi, reliqua coniunctus sit.* Cum enim remissio peccati impetrari dicitur per contritionem, euidenter ostenditur esse opus & beneficium ab ipsa contritione distinctum: quia, si contritio per se ipsam id conferret, non impetraret, sed faceret ablationem peccati: & in uniuersum constat, ac per se notum uideatur, impetrandum, dicere habitudinem & ad aliam personam, a qua fit impetratio: & ad alium effectum distinctum ab actu, quem impetrans facit ad impetrandum. Et, ut apertius constet, hunc effectum in praesenti esse distinctum beneficium, addit Concilium, coniungendam esse fiduciam diuinae misericordiae ad illud obtinendum. *Hac autem fiducia, cum sit per spem Christianam, & certam, fundamentum habet in diuina promissione: igitur praedicta Scripturae testimonia intelliguntur de uera promissione facta homini uere poenitenti.* Et haec est etiam communis expositio Sanctorum, ut infra ostendam, simulque explicabo testimonia adducta pro contraria expositione, quae probant quidem, contritionem uel dilectionem esse in aliquo genere, causam remissionis peccati: quia est ueluti stimulus, per quem Deus ad hominem inclinatur, ut eodem Aug. dixit, uel quia tunc peccata remittuntur, quando cum lachrymis ad memoriam reducuntur, ut eodem etiam loco dixit Bernard. non uero quia remissio peccati non fit nouum gratiae beneficium ab ipsa contritione distinctum.

Alia expositio seu euasio ad dicta testimonia esse solet, ubi quidem fieri promissionem distinctam non tamen remissionis peccati, sed aliarum rerum. Unde quidam aiunt, promitti in infusionem habitum gratiae & iustitiae, quae per se est distinctum beneficium, & absolute loquendo separabile ab actu amoris & contritionis. Addi etiam consequenter potest, promitti ablationem maculae, quae consistit in carentia notoris a gratia & caritate habituali prouenientis, quae etiam ablatio maculae est quid distinctum a remissione culpae. Alij dicunt, illis locis solum promitti remissionem poenae, uel aeternae, uel etiam temporalis: posse enim Deus absolute loquendo, ablata culpa non remittere poenam, etiam aeternam; & ideo, quamuis per ipsum actum conuersionis deleatur culpa, adhuc habet locum promissionis remissionis poenae. Quod maxime uerum habet de remissione poenae temporalis; & ideo in nonnullis ex praedictis sacrae Scripturae locis, cum sit illa promissio additur haec particula *forte*, quia uidelicet remissio poenae temporalis non semper est certa. Unde Ioelis 2. *Conuertimini ad me & infra. Quis scit, si conuertatur, & ignoscat Deus, & relinquat post se benedictionem?* & Act. 8. ait Petrus ad Simeonem Magum. *Poenitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui.* Alij denique aiunt, promittere Deum his locis, non quidem remissionem peccati, aut aliquid aliud donum consequens ad ueram conuersionem, sed auxilium suum, & gratiam necessariam ad conuersionem, si per hominem non fletit; cum enim ad conuersionem requiratur, & nostra cooperatio, & auxilium Dei, explicat Deus praedictis locutionibus & promissionibus: se esse paratum ad iuauandum hominem, ut uere poeniteat, & a se peccata expellat, si ipse cooperari uoluerit. Quam expositionem uideatur confirmare D. Tho. 1. 2. q. 109 art. 7. ad primum.

ubi ita uideatur exponere uerba Pauli ad Ephes. 5. *Exurge a mortuis, & illuminabis te Christus.* Uel scilicet illuminatio illa, quae ibi promittitur, non sit donum gratiae

Ioel 2. *Conuertimini ad Dominum Deum uestrum: quia benignus & misericors est, & praestabilis super malitia.* Et Eccles. 17. *Quam magna misericordia Domini, & propitiatio ipsius conuerentibus ad se.* Neque dici potest, quod illa misericordia consistat in hoc solo, quod ipsa contritio ex misericordia deur. Nam (ut recte notauit Ricard. artic. 3. pag. 157. & in superioribus etiam tactum est) illa misericordia promittitur ut quid consequens ad nostram poenitentiam & conuersionem; & ut quid efficiendum a solo Deo, ut patet ex illa partitione, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos, & ex illis uerbis Dauid, Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Deus enim quatenus dat auxilium sufficiens & efficax ad contritionem, non potest dici, non despicere hominem peccatorem, cum, non obstante peccato illi conferat gratiam ad contritionem: hominem uero iam contritum dicitur non despicere, quia ei gratiam remissionis peccati infallibiliter impendit. Quod etiam aperte significauit Dauid in alijs uerbis Psalm. 3. *Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Vbi August. inquit conc. 2. *Promittit se pronuntiauerunt, & Deus iam dimittit.* Et Gregor. ibidem. *Attende quantum misericordia Dei commendatio, ut consentis desiderium comiteretur uenia.* Non ergo est misericordia tantum in eo, quod interior cordis motu gratis datur, sed etiam in eo, quod uenia peccati illam comitatur. Et hoc etiam confirmant uerba Isaiae 1. ubi postquam Deus ueram hominis conuersionem postulat, subiungit. *Et uenite & arguite me dicit Dominus, si fuerim peccata uestra ut uermiculus, quasi nix dealbabitur.* Vbi legendus est Hieron. & latius Adamus, qui optime sententiam hanc declarat. Hoc praeterea confirmant uerba Conc. Trid. Sess. 6. ca. 7. ubi enumerans causas iustificationis & remissionis peccati, inquit. *Efficiens uero est misericors Deus, qui gratuito abluit & sanctificat, signans & uingens Spiritu promissionis sancto.* Sentit ergo manifeste Concilium remissionem peccati esse opus diuinae misericordiae, quod ex diuina promissione homini perfecte

Refellitur eu. sic. Sed haec expositio, licet apprensus sit, & aliquibus locis Scripturae non repugnans; tamen dubitari non potest, quin in alijs fiat uera promissio remissionis peccati tamquam nouae gratiae & beneficij distincti. Cuius signum apertum est primo, quia tale beneficium tribuitur benignitati & misericordiae Dei, quod non potest fieri, si inuenio Scripturae solum esset declarare uim, & energiam actus caritatis, uel poenitentiae ad expellendum peccatum: quia tunc non haberet ex misericordia & benignitate Dei talem effectum; sed natura sua. Antecedens patet Ioel. 2.

Eccles. 17. *Conuertimini ad Dominum Deum uestrum: quia benignus & misericors est, & praestabilis super malitia.* Et Eccles. 17. *Quam magna misericordia Domini, & propitiatio ipsius conuerentibus ad se.* Neque dici potest, quod illa misericordia consistat in hoc solo, quod ipsa contritio ex misericordia deur. Nam (ut recte notauit Ricard. artic. 3. pag. 157. & in superioribus etiam tactum est) illa misericordia promittitur ut quid consequens ad nostram poenitentiam & conuersionem; & ut quid efficiendum a solo Deo, ut patet ex illa partitione, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos, & ex illis uerbis Dauid, Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Deus enim quatenus dat auxilium sufficiens & efficax ad contritionem, non potest dici, non despicere hominem peccatorem, cum, non obstante peccato illi conferat gratiam ad contritionem: hominem uero iam contritum dicitur non despicere, quia ei gratiam remissionis peccati infallibiliter impendit. Quod etiam aperte significauit Dauid in alijs uerbis Psalm. 3. *Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Vbi August. inquit conc. 2. *Promittit se pronuntiauerunt, & Deus iam dimittit.* Et Gregor. ibidem. *Attende quantum misericordia Dei commendatio, ut consentis desiderium comiteretur uenia.* Non ergo est misericordia tantum in eo, quod interior cordis motu gratis datur, sed etiam in eo, quod uenia peccati illam comitatur. Et hoc etiam confirmant uerba Isaiae 1. ubi postquam Deus ueram hominis conuersionem postulat, subiungit. *Et uenite & arguite me dicit Dominus, si fuerim peccata uestra ut uermiculus, quasi nix dealbabitur.* Vbi legendus est Hieron. & latius Adamus, qui optime sententiam hanc declarat. Hoc praeterea confirmant uerba Conc. Trid. Sess. 6. ca. 7. ubi enumerans causas iustificationis & remissionis peccati, inquit. *Efficiens uero est misericors Deus, qui gratuito abluit & sanctificat, signans & uingens Spiritu promissionis sancto.* Sentit ergo manifeste Concilium remissionem peccati esse opus diuinae misericordiae, quod ex diuina promissione homini perfecte

gratiz consequens ex eo quod homo à peccato resurgat, sed potius sit auxilium gratiz, quod Deus homini offert, ut à peccato resurgat.

Responsum
secunda e.
ujs.
Sed quamquam verum sit, hæc omnia promitti homini à Deo in Scriptura sacra, tamen negari non potest, quin etiam promittatur peccatori bene poenitenti remissio peccati etiam quoad culpam. Et, ut ab vltima parte, seu expositione incipiamus, aliud est, homini peccatori dari auxilium gratiz ad poenitendum; aliud vero est, homini peccatori iam poenitenti dari remissionem peccati; & (vt notauit D. Thom. 3. part. quæst. 87. art. 1.) alius error est, negans, peccatorem posse agere veram poenitentiam de omnibus peccatis suis, alius vero est error negans, peccatori vere poenitenti deleri omnia peccata, quantumuis maxima: Nam primus error (ait D. Thom.) *aut libertatem arbitrij tollit, aut efficaciam vel sufficientiam gratiz: secundus vero error derogat diuinae misericordiz, & virtuti passionis Christi: ergo similiter alia est promissio gratiz ad conuersionem, alia vero est promissio remissionis culpæ habenti veram conuersionem & poenitentiam. Imo, licet vtrumque verum sit, scilicet & Deum paratum esse dandū auxilium ad conuersionem; & ad remittendum peccatum vere poenitenti, tamen multo est certius hoc posterius, quam illud prius, aliqui enim Catholici opinantur, Deum interdum deserere aliquos viatores, & negare illis auxilia sufficientia vt conuertantur: quod, licet sit falsum, non tamen est simpliciter hereticum: nemo autem Catholicus negat, vere poenitenti remitti peccata, quamuis maxima: est enim hæc hæresis Nouati: vt statim dicam: signū ergo est, esse has distinctas promissiones, & hanc posteriorem esse euidētius expressam in sacra Scriptura, quam priorem. Nec D. Thom. citato loco ait alibi vnquam intellexit, in huiusmodi locis promitti à Deo auxilium ad conuersionem, sed potius exponens illa verba Pauli. *Exurge à mortuis & illuminabit te Christus:* intelligit promitti lumen gratiz iustificantis, ad quod recipiendum disponitur homo, quando per liberum arbitrium à Deo motum surgere conatur à peccato: vnde per illud verbum, *Exurge;* intelligit D. Thom. ipsam conuersionem, quam homo cum auxilio Dei facit, cum se disponit ad remissionem peccati, cui non promittitur illuminatio gratiz antecedens per auxilium excitans, vel adiuuans, sed consequens per infusionem gratiz, quæ coniunctam habet remissionem peccati. Vnde confirmatur, nam aliud est, auxilium gratiz ad conuersionem habendam necessarium, aliud vero, remissio peccati illud partim antecedit, partim comitatur conuersionem, neque ad illam vllō modo subsequitur, hæc sequitur conuersionem, & nullo modo antecedit illam, in prædictis autem Scripturæ locis promittitur remissio peccati, tanquam quid subsequens veram poenitentiam & conuersionem ad Deum, vt ex verbis adductis satis constat. Ex quibus Patres similes modos loquendi sumpsērunt; Chrysostr. homil. 5. de Poenit. *Minatur (inquit) peccantibus, poenitentibus vero propitiationem promittit.* Et Tertull. lib. de Poenit. capi. 4. *Qui omnibus delictis penam per iudicium destinauit; idem veniam per poenitentiam spondit, dicens ad populum. Poenitere, & saluum faciam te: & hoc sensu dicit inferius loquens de poenitentia. Hæc te peccatorem fluctibus merisum perleuabit, & in portum diuina clementia proleuabit.* Similiter August. de ver. & fal. poenit. c. 5. totam vim constituit in promissione, vt probet, remissionem peccatorum vere poenitentibus infallibiliter dari.*

Quod autem in his & similibus, tam Scripturæ, quam Patrum, testimoniis; sermo sit, non tantum de remissione peccati quoad penam, sed maxime
Fr. Suarez. Tom. 1.

A quoad culpam, certo certius esse videtur, tum ex proprietate verborum Scripturæ, tum ex circumstantiis, & modo loquendi eius: vt Actor. 8. *Poenitentiam age ab hac nequitia tua; & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui; in se enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.* Vbi non potuit malitia culpæ clarioribus verbis describi Et in illo loco 2. Reg. 12. Cum Dauid dixit, *Peccauit Domine;* suam contritionem declarauit; cum vero Propheta subiunxit, *Dominus quoque transtulit peccatum tuum,* aperte de remissione culpæ loquutus est; ipsemet Regius Propheta alio loco declarauit dicens Psal. 31. *Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei;* non dixit tantum poenam, sed impietatem peccati, seu cordis mei, vt legit Hieronymus epistol. 46. vbi, & c. *psal. 31.*
B pist. etiam 48. hæc & alia testimonia congerit, & in hunc modum exponit: nobis vero sufficiunt, quæ adduximus. Et confirmatur, nam si esset tantum sermo de pena, vel illa esset æterna, vel temporalis; si æterna, illa non remittitur, nisi remissa culpa; nec potest aliter remitti, neque è conuerso, ablata culpa, potest non statim auferri æterna pena, saltem ex lege, & ex natura rei, quidquid sit de potentia absoluta. Ridiculum enim est dicere Deum promittere ablata culpa mortali, se remissurum poenam æternam, solum quia de potentia absoluta posset vnum ab alio separare. Eo vel maxime, quod æternitas poenæ proprie respondet æternitati culpæ, vt D. Thom. docet 1. 2. quæst. 87. art. 4. & 5. Ideo enim homo peccando contrahit reatum poenæ æternæ, quia contrahit maculam, quam viribus suis à se expellere non potest, si ergo viribus & auxilio gratiz potest à se expellere culpam seu maculam, nulla alia expectata, nec promissa à Deo remissione culpæ, eodem modo sese liberauit ex vi sui actus ab obligatione poenæ æternæ, absque alia eius remissione vel promissione: quia ablata culpa non manet in illo fundamentum æternitatis poenæ. Et fortasse, licet Deus vt supremus dominus posset perpetuis tormentis affligere peccatorem iam à culpa liberum, nō tamen proprie vt iudex & legislator, & puniendo peccatorem iuxta leges à se statutas: iuxta quas etiam intelligendæ sunt promissiones, sicut & commutationes, quæ in Scriptura peccatoribus fiunt. De poenæ vero temporali possunt quidem nonnulla testimonia exponi, vt illud Ioel. 2. & similia, non tamen omnia neque plura ex adductis: vt Ezech. 18. *Maiz. 30.* Thren. 2. Psal. 50. & alia, in quibus, vere poenitentibus infallibiliter promittitur remissio. Certum est autem, remissionem poenæ temporalis non esse infallibiliter coniunctam cum qualibet vera contritione. Vnde in illo loco ex secundo Regum, postquam Nathan dixit ad Dauid, *Dominus transtulit peccatum tuum,* statim declarauit illi temporales poenas, quas pro peccato luiturus erat: loquitur ergo præcipue Scriptura de remissione culpæ, ad quam Spiritus sanctus præcipue inuitat.

Nec refert, quod in aliquibus locis addatur illa particula *forte*, nam vt sæpe notant Sancti Patres, præsertim Ambros. lib. 2. de Poenit. c. 5. Greg. homil. 9. in Ezechielem, Hieronym. & Rupert. Joel. 2. hæc particula *forte* cum in Scriptura diuina coniungitur cum diuina scientia aut promissione, non indicat incertitudinem, sed aliquod mysterium, vt in præfenti ponitur ad exaggerandam rei difficultatem, magnitudinem beneficij, & incertitudinē, quæ esse potest in nostra poenitentia, an ipsa vera sit & sufficiens, non vero, an consequatur effectum, si vera sit. Ex his sequitur, quid dicendum sit de alia expositione, quod hæc promissiones intelligantur de remissione peccati quoad maculam, nam fortasse macula peccati proprie sumpta non est aliud à culpa habituali ipsius peccati, vt in 1. & 2. lat. disputatur: quod
I
si hoc

Astor 8.

2. Reg. 12.

psal. 31.

Hierony.

D. Thom.

Ambros.

Gregor.

Hieron.

si hoc verum est, potius illa expositio nobis fauet: **A** lum meritum contritionis cadere possit, vt videre licet in Viator. q. 1. de potest. Eccles. num. 4. Soto lib. 2. de nat. & gra. c. 4. & in his quos refert.

quia, si remissio maculae promittitur, ergo & remissio culpae, nam sunt idem. Vel certe, si macula distinguitur aliquo modo a culpa habituali, reduci debet ad aliquam poenam, eo, nimirum, modo, quo priuatio gratiae solet inter poenas numerari, quia haec macula nihil aliud esse potest, quam priuatio gratiae seu maioris, quem gratia formaliter confert, sicut ostensum est, Scripturam sacram non loqui de sola remissione poenae, ita etiam constat non loqui de sola remissione maculae hoc modo sumptae. Eo vel maxime quod haec poena est infallibili lege cōiuncta cū mortali culpa, & non tollitur, nisi illa remissa, & ideo eadem ratio de illa est, quae de aeterna poena.

Atque hinc tandem probatum relinquatur, has promissiones non esse solum de infusione gratiae & habitu, sed etiam de remissione culpae, tum quia verba Scripturae expresse id contineant, & Sancti ita declarant, tum etiam, quia illa infusio habituum pertinet ad remissionem maculae, prout est quaedam poena, quia priuatio gratiae non potest tolli, nisi per gratiam infusionem. Denique quia illud beneficium per has promissiones pollicetur, ad quod obtinendum, per contritionem & veram poenitentiam se peccator disponit, vt constat ex forma loquendi Scripturae, in qua haec promissiones sunt conditionatae, conditio autem, quae postulatur, est vera poenitentia: postulat autem vt dispositio, sicut supra probatum est. Probauimus autem, veram poenitentiam & dilectionem Dei, esse dispositionem, non tantum ad infusionem gratiae, sed etiam ad remissionem culpae, ergo non solum infusio gratiae, sed etiam remissio culpae promittitur vere poenitenti, ergo remissio peccati est distinctum Dei beneficium ab ipsa contritione, & ab omni auxilio gratiae, quod ad eam habendam ipse praestat, quae erat conclusio intenta. Huius autem conclusionis ratio a priori est, quia actus peccatoris, quantumuis bonus & supernaturalis, non est per se sufficiens, ad expellendam culpam & ideo necessaria est superueniens Dei misericordia, quae singulari beneficio illam remittat, cuius rationis vis ex dicendis conclusione & sectione sequentibus magis constabit.

Tertia assertio de peccati remissione

Dico tertio. Peccator non ita satisfacit Deo pro culpa mortali, vt suo actu, quantumuis bono & supernaturali se sanctificet, & formaliter a se expellat peccatum sine alia Dei acceptance ac remissione. Sensus huius conclusionis facilis est ex dictis, distinctimus enim supra duplicem modum satisfactionis, vnum qui habet vim & efficaciam ex se, etiam si alter non acceptet alium, qui requirit acceptance non interuenire satisfactionem prioris modi, de posteriori autem, sectione sequente dicitur. Est autem haec conclusio communis Scholasticorum, & Patrum, quos latius referam seque. sequente, nunc autem varijs modis id declaro & simul assertionis confirmo.

Prima probatio com. 3.

Primo, quia omnes Theologi disputant, an peccator per contritionem mereatur sibi remissionem peccatorum, in qua quaestione manifeste supponunt, contritionem ipsam per se non conferre formaliter remissionem peccati. Quis enim dubitaret, an contritio possit esse meritoria sui ipsius; & sui effectus formalis, praesertim physici & connaturalis? Vnde cum omnes conueniant, non mereri de condigno hunc effectum, quidam admittunt meritum de congruo, qui aperte distinctionem supponunt, vt videri potest in Vega. q. 6. & 7. de Iustif. vbi refert alios, & in Bellarm. lib. 3. de Iustif. c. 21. vbi etiam refert Patres hoc modo loquentes, quorum nonnulla dicta attingemus seque. sequente: alij vero meritum etiam de congruo negant, sed non in eo fundantur, quod remissio peccati sit ipsamet contritio vel per illam formaliter fiat, sed in hoc potius, quod remissio peccati tam gratis detur homini contrito, vt sub nul-

Vega. Bellar.

lum meritum contritionis cadere possit, vt videre licet in Viator. q. 1. de potest. Eccles. num. 4. Soto lib. 2. de nat. & gra. c. 4. & in his quos refert.

Viator. Soto.

B Secundo idem explicatur ex duplici errore, qui circa remissionem peccatorum exortus est. Alter fuit, Pelagij, qui dixit hominem viribus naturae posse consequi remissionem peccati, eo quod vires liberi arbitrij sufficere censeret ad efficiendam contritionem, propter quam datur remissio peccati, quam non negabat, esse gratiam quae fit poenitenti, vt patet ex omnibus libris Augustini contra illum, Augustinus autem semper admittit, quod Pelagius aiebat, remissionem peccati esse gratiam, qui negauit eos, qui post baptismum mortaliter peccant, consequi remissionem peccati, quantumuis conterantur, cui respondent Patres, & Theologi omnes concedunt quidem, remissionem peccati non sequi ex contritione omnino naturaliter, sed necessariam esse diuinam gratiam, & promissionem, vt infallibiliter datur, vt patet ex multis testimonijs Patrum, quae habentur in decretis de poenitentia, d. 3. quae attingemus seque. sequente, & ex D. Thom. & rationibus, quibus hanc haeresim refellit infra quaest. 86. art. 1.

Secunda probatio tertia concl.

C Tertio sequitur haec assertio ex praecedenti, nam si remissio peccati est noua gratia a contritione distincta, & sub distincta promissione cadens, ergo contritio non expellit peccatum per se ipsam, vel per suam quasi physicam & connaturalem informationem. Patet consequentia, tum quia hoc totum non est aliquid distinctum ab ipsa contritione, vt est actus vitalis elicited ab homine qui conteritur, ergo non potest cadere sub promissione, quae supponat contritionem, nam supponeret id, quod promittitur, seu promitteretur, idem quod supponitur: tum etiam, quia informatio actualis & connaturalis formae, gratuito donata, non est noua gratia, aut donum distinctum a tali forma. Sicut in actu dilectionis Dei, quod me constituit actum diligentem, non est gratia, vel donum distinctum ab ipso actu, qui mihi infunditur, quia ille actus non aliter est gratia mihi facta, nisi quatenus in me, & mecum sit ex speciali auxilio: hoc autem ipso, quod in me & mecum fit, facit me actu diligentem, & ideo, sicut in re haec non separantur, nec sunt distincta, ita neque in esse gratiae aut doni distincta sunt: sic ergo in praesente, si contritio & amor hoc ipso, quod in me & mecum fit, me facit vi sua sanctum & purum a peccato, non potest remissio peccati esse gratia distincta ab ipse contritione, ostensum autem est, esse gratiam distinctam, ergo signum est, non tollere illo modo peccatum.

D. Thom.

Tertia ostensio tertia conclusio.

E Quarto sequitur eadem conclusio ex prima, qua ostensum est, contritionem perfectam esse vltimam dispositionem ad remissionem peccati, nam hinc aperte concluditur, contritionem non esse formam formaliter expellentem peccatum, quia non potest idem actus, vel eadem forma, esse dispositio ad se ipsam, seu ad suum effectum formalem: quia dispositio etiam non disponit, nisi informando, quomodo ergo disponet ad suummet formalem effectum? Respondent aliqui, actum amoris vel contritionis esse dispositionem ad remissionem peccati, praecise vt est a libero arbitrio, tamen, vt est ab auxilio gratiae, esse causam formalem remissionis peccati. Sed haec doctrina, praeterquam quod intelligi non potest, plus videtur, quam falsam Theologia. Primo, quia falsum omnino est, liberum arbitrium vt sic, & quasi praecise sumptum, efficere dispositionem, praesertim vltimam, ad gratiam vel remissionem peccati, quae est effectus eius, & tam supernaturale donum, sicut

Quarta probatio tertia conclusio.

Quaestio.

Impugnatio.

ficut gratia: ergo non potest actus aliquis, ut est præcise à libero arbitrio, esse dispositio ad remissionem peccati, quia, ut sic, tantum consideratur concursus liberi arbitrij, & non gratia. Confirmatur ac declaratur, nam illa dispositio debet esse supernaturalis, cum sit proportionata supernaturali formæ: ergo ille actus non habet rationem dispositionis, nisi ut supernaturalis est, ergo non habet rationem dispositionis, nisi ut est à gratia excitante & adiuvante; & ideo Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 4. §. 6. & 7. & can. 3. dispositionem ad iustitiam divinæ gratiæ principaliter tribuit. Unde alij per aliud extremum dixerunt, actus nostros non esse dispositiones ad iustitiam ut sunt à libero arbitrio, sed præcise, ut sunt à gratia Dei. Quod quidem, si intelligatur cum simili præcisione exclusivâ, falsum est; vel (quod idem est) si illa particula, ut sunt à libero arbitrio, sumatur specificatiue, vel causaliter in proprio & accommodato genere causæ: nam si reduplicatiue sumatur verum est, actum non esse dispositionem ad gratiam, ut est à libero arbitrio, alias omnis actus existens à libero arbitrio esset dispositio: neque etiam causaliter causalitate adæquata & totali potest dici dispositio actus, ut est à libero arbitrio; in quo errabat prior sententia, quia solus influxus liberi arbitrij non sufficit ad rationem dispositionis: at vero specificatiue verum est, illum actum, ut est à libero arbitrio, esse dispositionem: id est, secundum illud esse, quod habet ex influxu liberi arbitrij: habet enim totum suum esse supernaturale per influxum liberi arbitrij, quamvis non ab illo solo. Et eadem ratione est verissima illa locutio, sumendo illam particulam causaliter, non causalitate adæquata, sed accommodata libero arbitrio in suo genere: est enim ille actus dispositio, ut vitalis est, & ut liber est; & tam essentialiter hæc requirit, ut sit dispositio, quam ut sit supernaturalis: sed illa non habet, nisi, ut est à libero arbitrio: ergo, ut est ab illo, tanquam à propria causa in suo genere est dispositio. Et confirmatur, nam verissime, secundum fidem dicitur homo, se disponere ad remissionem peccati, vel ad gratiam, ut omnes Catholici loquuntur, & frequenter Concilium Tridentinum citato loco, non autem se disponit, nisi efficiendo in se dispositionem, & cooperando gratiæ, ut idem Concilium dicit: ergo è conuerso ille actus, ut est à libero arbitrio, est dispositio.

Dices, liberum arbitrium efficere illum actum, qui est dispositio, non tamen formaliter, ut dispositio est. Sed hoc in nullo sensu verum esse potest; nam eo modo, quo liberum arbitrium facit actum, facit etiam illum, ut dispositio est. Nam, vel per hoc designatur aliquid rei, seu aliquid absolutum in actu; & ita illud etiam sit à libero arbitrio: quia nihil est in actu nostro, quod non fiat à nobis. Quam ratione dixit Augustinus tit. 72. in Ioannem, *Qui creatus se sine se, non saluabit se sine se*; id est, sine te, te disponente, ut exposuit D. Thomas, quæst. 28. de verit. articul. 8. ad 6. Vel per illam particulam denotatur tantum aliqua habitudo actus: & sic etiam verum est, actum, ut dispositionem, esse à libero arbitrio; quia non est dispositio, nisi quatenus includit habitudinem ad liberum arbitrium, ut ad proximam causam vitalem & liberam: igitur adæquate ille actus est dispositio, ut est à libero arbitrio eleuato, & operante cum gratia vel è contrario, ut est à gratia operante per liberum arbitrium, ab ea excitatum & adiutum. Ac propterea dixi, distinctionem illam, non solum falsam doctrinam continere, sed etiam intelligi non posse. Actus enim non est dispositio, nisi quatenus voluntatem bene afficit, & conuertit ad Deum: sic enim disponit hominem, ut Deus conuertatur ad ipsum per iustificantem gratiam & amicitiam: sed actus non habet hanc vim, ut præcise est à libero arbitrio, neque, ut præcise est à gratia, sed ut est ab

Fr. Suarez, Tom. 1.

A utroque simul, ut à causa adæquata, & ut est à singularis in suis generibus: ergo sub nulla ratione potest ille actus esse forma formaliter expellens peccatum. Et confirmari potest hæc ratio ex eo, quod Concilium Tridentinum dicit sess. 6. cap. 7. *unicam causam formalem nostræ iustificationis, & remissionis peccati esse iustitiam, quam vniciue Spiritus Sanctus infundit, iuxta eius dispositionem*: ostendimus autem supra; sub iustificatione comprehendere Concilium remissionem peccati: distinguit ergo causam formalem huius effectus ab ipso actu, nam distinguit illam à dispositione, quæ in actu consistit: & rursum dicit, illam causam formalem esse unicam: ergo, ex sententia Concilij, actus, qui est dispositio, non est causa formalis remissionis culpæ, nam illa causa vnica non est actus, cum decur iuxta proportionem actus. Item, illa causa vnica (ut dicit idem Concilium) datur secundum hominis dispositionem per infusionem gratiæ & donorum, & instrumentaliter fit per baptismum, quæ omnia non possunt actibus accommodari. Item, hæc causa vnica non solum est inhærens, sed etiam est permanens in homine, quamdiu per peccatum non expellitur, ut idem Concilium significat dicens, *liberi, renatos hanc iustitiam, quam ceu primam stolam receperunt, conseruare, ut eam perferant ante tribunal Domini*: quod etiam non potest actui accommodari; at præter causam unicam non est alia: ergo actus nullo modo est causa formalis remissionis peccati. Et hæc est etiam communior sententia: & sumitur ex Diuo Thoma 1. 2. quæstionum 113. articulo primo & sequentibus, & in quarto distincti. 17. quæst. 1. articulo primo quæstionum 113. articulo primo & quæst. 28. de veritat. articul. 1. 2. & 3. contra gentes, capit. 150. & videtur posse sumi ex Augustino lib. de spiritu & litera, capit. 30. Ex quibus omnibus facile ulterius concludimus, quod intendimus, actum peccatoris, quantumvis supernaturalem & perfectum, non expellere vi sua, & absq; Dei remissione & acceptatione peccatum: quia aliàs oporteret, ut hoc conferret formaliter, ex præcise, quod voluntatem hominis actualiter conuertit ad Deum, quod facit, formaliter efficiendo ipsam.

Quinto argumentari possumus ex vi ipsius vocis, remissionis peccati, & ex proprietate illarum locutionum Scripturæ, quæ vbiq; dicit, solius Dei opus esse, remittere peccatum, nam, ut supra expendebam, prius à peccatore exigitur penitentia & conuersio cum diuino auxilio: ac deinde soli Deo tribuitur, quod remittat peccatum, iuxta illud, *Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam, &c. Et tu remisisti, &c. Psal. 31. Et illud, Peccasti Domino; Dominus quoq; transfudit peccatum tuum. 2. Reg. 12. Et hoc est, quod in parabola de filio prodigo describitur, Lucæ 15. vbi postquam hic ad patrem conuersus est; *Pater accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum, & illo dicente, Pater peccasti in cælum & coram te, pater statim subiungit, dicens. Cito serue stolam primam, & induite eum, id est, Christianam iustitiam, (ut Concilium Tridentinum explicuit) quia peccatum expellitur, quamque solus Deus infundit, ergo remissio peccati est aliquid, quod ex parte solius Dei se tenet, supposita in homine sufficiente dispositione, ergo actus non tollit peccatum se solo, absq; superueniente remissione Dei, quam nos etiam acceptationem vocamus. Et hoc argumentum magis confirmabimus sectione sequente.**

Sexto & vltimo, ratio à priori huius conclusionis ex duobus principijs reddenda est: Vnum est, quod in conuersione peccatoris non est valor æquivalens ad satisfactionem, non potest autem in æqualitas, quam iniuria intulit, ex natura rei tolli per aliquem actum, & præsertim independentem ab acceptatione alterius, nisi supponatur talis actus æquivalens

ualens iniuriæ illatz, & sufficiens ad illam resarciendam, quia in hoc consistit tota ratio huiusmodi satisfactionis. Assumptum satis probatum est in sectione præcedente, & omnia ibi dicta habent hic maiorem vim, quia peccator non solum est persona infinitè inferior, quam sit persona offensa, scilicet, Deus: sed etiam, quatenus eliciens talem actum nondum est persona grata Deo. Quocirca, ut actus sufficiat ad expellendum peccatum, dicto modo intrinseco & connaturali non est considerandus solum secundum naturam aut bonitatem moralem, & physicam conuersionem, quam habet, secundum quas rationes formaliter opponitur actuali peccato; & illud excludit, sed considerandus est secundum valorem, moralem quem habet ad recompensandam iniuriam, quatenus à tali persona procedit: & hoc modo non inuenitur per se sufficiens ad tollendam formaliter maculam, & habitualement auersionem, quam peccatum relinquit, sed solus Deus potest illam auferre.

Alterum principium est, quod satisfactio, ut nullo modo requirat acceptationem alterius, oportet, ut fiat per actum qui non sita aliis debitus, ut possit solo alio titulo exigi & acceptari. Nam, si creditor potest aliis nominibus exigere, & recipere bonum illud, quod in solutionem offertur: ergo, si id faciat, iuste potest aliam solutionem exigere pro tali debito: ergo signum est, non fuisse satisfactum illi per illam solutionem, neque posse illi satisfieri, ipso non acceptante quamdiu illi liberum fuerit, solutionem illam in alium debitum referre, & propter illud solum eam recipere. Potest autem Deus semper hoc modo se gerere circa peccatorem, qui omnia bona sua multis aliis titulis Deo debet, etiam ipsum contritionis actum. Quia, licet contritio non habeat proprium locum, nisi supposito peccato, & ideo non videatur debita, nisi ratione peccati, & in eius satisfactionem, tamen & amor, à quo est præcipuus valor contritionis, per se debitus est, & post peccatum commissum, potest ipsemet dolor esse debitus, ut in gratitudinem pro aliis beneficiis, postulat enim gratitudo non solum, ut benefactori gratias agamus, sed etiam, ut de iniuriis illi factis doleamus. Vel etiam potest esse debitus titulo cultus & venerationis, nam, licet talis dolor requirat peccatum, ut materiam, circa quam versetur, & ideo sine illa exigi non possit in cultum, tamen illa supposita, optime potest hoc solo titulo postulari & præcipi. Idemque de similibus titulis dici potest. Ex hoc ergo capite conclusit Anselm. libr. 1. cur Deus homo, non posse nos contritione nostra Deo pro peccato satisfacere, unde ex illo à fortiori concluditur, repugnare, quod in creatura sit talis modus satisfactionis, respectu Dei, qui ab eius acceptatione nullo modo pendeat. Sicut etiam supra diximus, non posse esse meritum seu debitum iustitiæ respectu Dei, non supposita promissione & pacto eius. Et confirmatur, nam in ipsa satisfactione Christi diximus non inueniri hanc conditionem, scilicet, ut nullo modo requirat Dei acceptationem: multo ergo minus inueniri potest in satisfactione seu conuersione peccatoris.

Ad primum Superest, ut argumentis contrariæ sententiæ respondeamus. Ad primum respondetur, concedendo antecedens, & negando consequentiam. Quamuis autem antecedens illud verissimum sit, nimirum, remissionem peccati fieri per aliquam formam inhærentem, & non tantum per extrinsecam condonationem Dei, non tamen existimo, simpliciter loquendo esse de fide: neque satis probari testimonio Concilij Tridentini ibi citato: loquitur enim ibi Concilium de tota iustificatione, & non de sola remissione peccati: hæc autem duo, quamuis sepius pro eodem sumantur, quia non separantur in re, tamen per se & in rigore, plus includit iustifica-

tio, quam peccatorum remissio, ut idem Concilium eodem can. 11. non obscure significauit, dicens, *Si quis dixerit, homines iustificari, vel sola imputatione iustitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, anathema sit.* Ergo ex sententia Concilij, iustificatio & remissio peccati non sunt idem, nam, si idem essent, verissime diceretur, iustificationem esse solam peccati remissionem, iustificatio ergo includit peccatorum remissionem, & aliquid amplius, nempe internam sanctificationem & rectitudinem eius, quæ iustificatur, quæ sit per intrinsecam, & inhærentia dona, ut Concilium ibidem subiungit. Vnde concludit, atq; definit, *gratiam, qua iustificamur, non esse tantum fauorem Dei, quamuis ergo quis sentiret, remissionem peccati fieri formaliter sola extrinseca condonatione Dei, nihil aperte diceret contra hanc Concilij definitionem, quia adhuc verissimum esset, gratiam, qua iustificamur non esse tantum fauorem Dei, quia, licet includat illum, non tamen solum illum, sed etiam gratiam inhærentem, hanc, ad rectificandum interius hominem, illum, ad tollendum peccatum.* Vnde, si nomine sanctificationis vel iustificationis vtrumque includatur, verissime dicitur: non iustificari hominem solo fauore extrinseco, sed gratia inhærente; consequenter vero etiam è contrario dici posset, non sanctificari hominem sola gratia inhærente, sed oportere illi coniungi fauorem Dei seu condonationem extrinsecam, quod videtur etiam consentaneum Concilio, damnanti eum qui dixerit iustificari hominem sola peccatorum remissione, seclusa gratia inhærente: ergo, qui dixerit, iustificari hominem extrinseca peccatorum remissione & condonatione, simul cum gratia inhærente, non damnatur à Concilio. Quamuis autem in hoc dicendi modo nullus sit error, & fortasse in aliquo bono sensu, veritate possit habere, ut statim dicam, nihilominus verissimum censeo, ipsam inhærentem gratiam, simpliciter loquendo, esse causam formalem remissionis peccati. Quod (ut alio mittam, quæ ad materiam de gratia spectant) breuitur declaro, ex discursu doctrinæ eiusdem Concilij dicta sess. 6. Nam cap. 4. definit, iustificationem impij esse, translationem ab statu peccati instantem gratiæ, & filiorum Dei. Posterius vero cap. 7. hanc definitionem magis declarans, dicit, iustificationem non esse solam peccatorum remissionem, sed etiam sanctificationem; & renouationem interioris hominis, iustificatio ergo ex doctrina Concilij vtrumque includit, infusionem, scilicet, boni, & remotionem mali, & tamen inferius idem Concilium eodem cap. 7. docet, vnicam causam formalem huius iustificationis esse gratiam inhærentem: ergo sentit, hanc esse formalem causam illorum duorum, quæ iustificatio includit: quæ sunt, renouatio interioris hominis, & peccati depulsio, quomodo autem hoc intelligendum sit, statim declarabo.

Ad argumentum ergo, nego esse eandem rationem de actu caritatis vel contritionis, quæ est de infusa iustitia habituali. Ad primam autem probationem respondetur, etiam si demus, omnia illa de actu caritatis intelligi, ea tamen omnia de illo dici, quia per caritatem consequimur veniam peccatorum: iuxta illud, *Dimittuntur ei peccata multa quoniam dilexit malum:* ut dixit D. Thom. infra quaest. 49. artic. 1. consequimur autem hanc veniam per caritatem, tanquam per dispositionem perfectam, ut idem D. Thomas attigit 1. part. quaest. 21. artic. 4. ad 1. Vnde in 4. quaest. 22. artic. 1. ad 2. dicit caritatem operire peccata D. & O, qui omnia videt; & ideo oportere, quod ea destruat, non quidem sciens, ut actus non præcesserint, sed quod vim impediendi gratiam non habeant: hæc autem est propriissima causalitas dispositiua. Secundum hanc ergo causalitatem intelligenda sunt multa, quæ in illis testimoniis

*Gratia ista
habetur causa
formalis est
remissionis
peccati*

sijs caritati tribuuntur: exemplo res declaratur, nam etiam dicitur, *operibus iustificari*, Jacobi secundo, quod maxime verum est de operibus ipsius caritatis seu fidei viuz: quod de augmento iustitiz exposuit Concilium Tridentinum sessione 6. capit. 16. & tamen id non explicat in genere cause formalis, ita vt ipsa opera caritatis nos formaliter reddant iustiores, sed in genere cause meritoriz, quia adibus caritatis meremur augmentum iustitiz: ergo eodem modo, quamuis Sancti interdum dicant, dilectione hominem iustificari, non est necesse, intelligi in genere cause formalis, sed dispositiue, aut meritorie de congruo, vt declarant etiam illa verba Christi. *Si quis diligit me sermonem meum seruetur, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansorem apud eum faciemus*, quod fit per gratiam iustificantem. Adde præterea, multa ex illis tantum esse quadam encomia caritatis, quibus declaratur, tum excellentia perfectionis eius, tum etiam regimen & imperium, quod habet supra omnes alias virtutes, ratione cuius dilectio dicitur adimpletio legis, & quedam perfecta iustitia, nam qui diligit, necesse est, vt cætera præcepta seruet. Denique addo, multa ex testimonijs Augustini ibi citatis recte posse declarari de caritate habituali, quæ dicitur esse iustitia, quatenus est connexa gratiz & alijs donis, quæ illam comitantur.

Ad hoc per hunc modum non est verum.

Ad secundam probationem eiusdem consequentiz, distinguenda est illa propositio, perfectius inhzere nos Deo per actum, quam per habitum: nam est vera, quantum ad modum, non tamen, quantum ad substantiam seu entitatem formæ. Nam per actum inhzremus Deo vitali modo, & secundum vltimum actum, qui hac ratione dicitur esse perfectissimus, quia constituit hominem in perfecto statu, & vltimo actualitatis gradu, non quidem dando vltimam perfectionem illius status, sed vltimo complendo illam; & quantum ad hunc modum, actus dicitur esse melior, præsertim in esse moris, quam habitus: & propter eandem causam beatitudo in actu potius constituitur, quam in habitu. Denique hoc modo procedunt omnia, quæ in eo argumento dicuntur de excessu actus, respectu habitus. Nihilominus tamen quoad substantiam & entitatem formæ excellentior est habitualis iustitia, per quam peccatum excludi dicimus, quam actus huius iustitiz; & ideo altiori ratione, simpliciter loquendo, deificat, & sanctificat hominem. Hic autem excessus, nõ solum in eo consistit, quod habitus est naturæ suæ permanentior & durabilior (quamquam hoc etiam ipsum non parum confert, si attendamus ad naturæ formæ, quæ ex intrinseca ratione sua id requirit, & non ad id, quod de facto, & quasi per accidens, contingit ex parte operantis) sed consistit præterea ille excessus in hoc, quod illa forma habitualis & permanentis, est primaria quadam participatio diuinæ naturæ, & ideo illa est, quæ primo deificat hominẽ, & facit filium adoptiuum seu per participationem; hæc autem forma est gratia ipsa, quæ in supernaturali ordine est veluti prima substantialis forma, constituens hominem, Deum participatiue, & ratione illius debentur homini omnia reliqua dona, quæ ad internam eius rectitudinem & iustitiam, necessaria sunt, & ab illis manant actus, qui dicuntur fructus iustitiz: & ideo illi etiam formæ ac iustitiz ex natura rei debetur expulsio peccati, tantquam propriæ formæ: actui vero, qui ordinẽ naturæ interdum antecedit illam formam, solum hoc debetur tanquam dispositioni consentaneæ ad talem formam, & ad effectum eius. Vnde D. Thom. quest. 27. de veritat. artic. 5. dicit. *Actus non sunt ratio acceptationis digna, sed prius homo acceptatur per gratiam, deinde actus eius.* Quod magis declarat Sol

Fr. Suarez, Tom. 11

A ad. 17. & artic. 2. ad 4. Specialiter agens de actu amoris, & artic. 6. & 3. dist. 27. quæstione 1. artic. 3. & artic. 4. quæstio. 3. ad secundum. Potestque doctrina hæc confirmari exemplo illius vulgatæ quæstionis, quid sit melius, vel quod sit maius Dei donum, vnio hypostatica, an visio beata, seu dilectio: nam si recte expendantur rationes omnes insinuatæ in illo argumento, quæ probant, visionem beatam esse perfectiorem: probant autem esse perfectiorem tantum secundum quid, & quoad aliquem modum, non vero simpliciter & quoad substantiam, vt infra suo loco dicemus, & ideo vnio hypostatica magis repugnat cum peccato etiam habituali, & de potentia Dei absoluta, quod quamlibet aliud Dei donum, vel actus supernaturalis: vt infra etiam dicetur: sic ergo intelligi potest in præsentī, proportionē seruata.

Addo deinde, remissionem peccati formaliter non fieri per adhesionem hominis ad Deum, sed per conuersionem (vt sic dicam) Dei ad hominem; vt enim ex diuinis Scripturis ostendimus, peccati remissio non fit formaliter per respectum hominis ad Deum, sed per respectum Dei ad ipsum, id est, per eam formam, quam Deus ponit in homine, cum iam incipit illum diligere vt amicum, & filium: hæc autem forma proprie est ipsa gratia sanctificans, nam, licet actus etiam sit in nobis ex dilectione Dei; & ideo, quatenus Deus in nobis talem actum gratuito & supernaturaliter operatur, possit dici, conuerti ad nos, & nos respicere, iuxta illud, *Conuerte nos Domine, & conuertemur.* & iuxta illud, *Non quasi nos prius dilexerimus, sed quia prius ipse dilexit nos:* tamen ex vi huius actus præcisè, nondum diligit hominem vt amicum, sed mouet illum, vt ad amicitiam perducatur, quæ in adoptione per gratiam & caritatem formaliter consummatur.

Hinc ad tertium argumentum respondetur, potius illud confirmare sententiam nostram, nam, si Deus magis non amat per gratiam, quam per actum amoris, vel contritionis, quem in nobis operatur: ergo per illam potius remittit peccatum, quam per actum: ergo per illam, tanquam per formam, per hunc vero, tanquam per dispositionem. Patet vtrique consequentia, quia præcipua voluntas Dei in nobis, est sanctificatio nostra: ergo illa forma, quæ nos maxime diligit, maxime nobis confert sanctificationem, & consequenter peccati expulsionem. Vnde cum dicitur Deus maxime intendere in nobis, dilectionem sui, & ad hoc potissimum per gratiam suam tendere, vt nos faciat sui dilectores, intelligendum id est eo modo, quo Philosophi dicunt, res omnes esse propter suas operationes, tanquam propter finem, non quia operatio sit potior, quam operans, nec magis intenta, si præcisè consideretur: quia ipsa operatio est etiam propter operantem, & vt illum perficiat: sed quia, vt paulo antea dicebam, perfectus status operantis est, cum actu operatur: sic ergo Deus in nobis intendit per gratiam dilectionem suam, non quia in nobis plus amet actum dilectionis, quam gratiam suam, sed quia hunc ipsum statum gratiz vult in nobis esse perfectum per actum dilectionis suæ: sicut etiam in naturalibus Deus creat substantiam & potentiam angeli, intendens, vt ipsi cognoscat & amet; neque inde fit, vt plus amet in angelo actum amoris, quam substantiam vel potentiam à quibus procedit; sed solum, quod plus velit substantiam illam & potentiam sub tali actu, quam in potentia tantum. Aliud exemplum esse potest, nam Deus etiam animam Christi sibi vniuit, vt ipsum Deum summe diligeret, & perfectius, quam omnes creaturæ, & vt per ipsam reliquæ omnes, & etiam angeli, ipsum diligerent, & nihilominus, præcisè comparando, plus animam illam amat ratione vnionis, & substantiz, quam illi communicauit, quam

Ad tertium argum.

1 3 quam

quam ratione cuiuslibet actus in ea existentis. Dicit fortasse aliquis, non voluisse Deum illam vniionem propter dilectionem, sed propter se ipsam, vt se perfectissime communicaret: Sed hoc nõ recte dicitur, vt infra ostendetur: alias eodem modo dici posset, Deum non creasse intellectualem substantiam, nec infudisse gratiam sanctificantem, propter operationem, sed vnamquamque naturam vel formam voluisse propter perfectionem eius, & vt se tali modo communicaret. Quamquam ergo, loquendo de fine quali intrinseco, vel proximo, verum sit, voluisse Deum huiusmodi res propter perfectiones suas, tamen, loquendo de fine extrinseco, remoto, aut vltimo, etiam verum est, voluisse huiusmodi res propter suas operationes, & maxime propter eas quibus Deo vniuntur, vt, scilicet, ipsum ament, eoque fruantur. Atque hoc modo vult in nobis gratiam, vt per eam nos efficiat sui dilectores. Quamquam in hoc vltius distinguere oportet de dilectione, quam tendimus ad iustitiam, & de illa, quam in nobis efficit ipsa iustitia. De hac posteriori, vera sunt, quæ diximus. De illa vero priori verum potius est, illam nobis à Deo conferri propter iustitiam, id est, vt per eam ad iustitiam obtinendam disponamur. hæc autem est dilectio, de qua nunc loquimur: nam prior iam supponit nos iustos, & peccato carentes.

Ad quartum.

Ad quartum distinguere oportet de auersione actuali, vel habituali, physica vel moralis: actus ergo dilectionis perfecte conuertit animam ad Deum conuersione actuali; & ita formaliter expellit seu secum non admittit actualem auersionem peccati; seu (quod idem est) peccatum mortale actuale, iuxta vtiorem sententiam; conuersione autem habitualis animæ ad Deum proprie fit per habitum infusum, maxime secundum legem ordinariam & ex natura rei: imo & de potentia absoluta non potest illa conuersione aliter fieri, loquendo de Deo vt supernaturali fine, vt nunc loquimur, & de conuersione physica ac realiter inhaerente animæ, nam moralis quædam conuersione fieri quidem potest per actum, si nullum esset in subiecto impedimentum peccati, vt iam dicam. Peccatum autem, quod expelli debet, non tantum est actuale, sed etiam habituale. Vnde includit habitualem auersionem à Deo, quæ nunc non tantum est moralis, sed etiam physica, & ideo non potest formaliter expelli per solum actum: nec quatenus physica priuatio est, quia hoc solum tollitur per formam oppositam, quæ est habitus: nec quatenus moralis est, in ratione iniuriæ; & offensæ: quia quoad hoc non habet actus à tali persona efficitur, etiam si supernaturalis sit, tantam vim, tantumque valorem ad satisfaciendum, quantum habuit peccatum ad inferendam iniuriam tali personæ, vt in superioribus declaratum est. Nec per hoc eleuamus supernaturalium actuum dignitatem, sed diuinam maiestatem extollimus, quæ tanta est, vt nulla creata dignitas ad satisfaciendum illi secundum æqualitatem sufficiat, pro graui iniuriâ ipsi illata. Quocirca quâuis si fingeremus, hominem, & peccato, & gratia carentem, elicere actum dilectionis Dei super omnia, Deumque pro sua absoluta potentia nullum ei infundere habitum, concedi posset, illum hominem post transfactum actum manere moraliter conuersum ad Deum, quamdiu illum actum non retractauit; nihilominus in homine existente in peccato mortali similis actus, caritatis non habet moralem vim relinquendi hominem habitualiter, & moraliter conuersum ad Deum supernaturalem finem, quia ille actus nec formaliter repugnat habituali auersioni, sicut in vniuersum actus & habitus formaliter non repugnant, neque ex se habet sufficientem efficaciam ad introducendam illam conuersionem in tali subiecto, ratione impedimenti: & quia non po-

Quomodo actus dilectionis conuertat animam in Deum.

test in illo destruere contrariam auersionem, propter defectum valoris moralis ad satisfaciendum, vt explicatum est. Potest & hoc exemplo declarari, nam, si homo conditus in puris naturalibus, vel nunc habens inuincibilem ignorantiam fidei, & supernaturalis ordinis, peccatum mortale committeret contra finem naturæ, quamuis postea super omnia diligeret Deum, vt finem naturæ, dilectione naturali, illa dilectio non esset per se efficax ad expellendum prius peccatum, nisi Deus benigne remitteret: & tamen actus ille conuerteret hominem ad Deum finem naturæ, à quo prius peccatum auertat, & seruaret eandem proportionem ad tale peccatum, quam seruatur nunc actus supernaturalis caritatis ad peccatum contra Deum supernaturalem finem, in eo ergo casu necessario dicendum est, quod licet ille actus physice & actualiter conuerteret hominem, non tamen moraliter, & habitualiter: idem ergo nunc dicendum est. Vnde hoc exemplum non solum declarat, sed etiam confirmat totam doctrinam traditam.

Nec effugiunt difficultatem, qui propter hoc argumentum negant, posse hominem lapsum elicere actum naturalem dilectionis Dei finis nature super omnia ex solis viribus liberi arbitrij; quoniam alias (inquit) posset se à mortali peccato liberare suis viribus: non (inquam) hoc satisfacit, tum quia, si homo purus ante lapsum potest naturalibus viribus illum actum elicere, etiam post lapsum poterit, quia vnum peccatum non dimittit naturales vires, quantum ad physicam efficienciam attinet: quia neque abstulit gratiam, neque iustitiam originalem: agimus enim de homine in puris naturalibus: qui nullum ex his donis prius habebat. Neque etiam minuit physicas vires voluntatis aut intellectus, quia neque entitates harum potentiarum remittit aut minuit, nec priuat eas aliquo reali principio operandi: neque in eis ponit habitum aliquem impediens, quia neque vnum peccatum necessario generat habitum, neque habitus simpliciter impedit operationem, quamuis difficultorem reddat. Si ergo manent eadem naturales vires, possunt in similem actum exire. Nec solum peccatum moraliter manens potest impedire, tum quia sola moralitas illa non potest impedire efficienciam physicam: tum etiam, quia tale peccatum solum se habet ad modum priuationis, priuatio autem non potest impedire introductionem forme excellentis formaliter illam, si aliunde in agente sunt vires sufficientes ad talem formam. Denique quidquid sit de naturalibus viribus, tamen non est dubium, quin ex speciali providentia possit homo lapsus hunc actum elicere, & tamen in illo non esset per se sufficiens ad expellendum peccatum: alias per actum mere naturalem satisfaceret homo Deo pro iniuria illata, quod est satis absurdum.

Ad alia, quæ ex citata opinione inferebantur, respondere non oportet, admittimus enim illa omnia consequenter sequi: existimamus autem esse inconuenientia satis absurda, ex quorum consecutione impugnari dicta sententia potest, ex prima & secunda conclusionibus à nobis positis satis offensum est. Ad confirmationem ergo ibi subiunctam respondetur, ad remissionem peccati post actum contritionis requiri nouam gratiam, nouumque Dei beneficium, vt offensum est: hoc autem beneficium, partim physicum est, & intrinsecum, partim morale & extrinsecum. Physice enim potest in anima sanctificantem gratiam, & oppositam priuationem physicam excludit: moraliter vero remittit, & condonat offensam. Neque contra has duas partes procedunt obiectiones ibi factæ. Ad primam enim contra priorem partem responderetur, in primis falsam esse illam sententiam, quam supponit, scilicet gratiam sanctificantem & habitum infusos ordinem naturæ in

Actus naturalis dilectionis Dei, quomodo in peccatore esse possit.

in aliquo genere causæ antecedere contritionem, quæ est dispositio ad illos: imo etiam, qui sic opinantur, quamuis dicant, habitus, qui sunt principia actuum prius natura infundi, negant tamen prius natura recipi in anima, vel sanctificare animam; & hoc nobis satis est. Ad secundum, contra eadem partem iam declaratum est, cur forma gratiæ, sit magis proportionata ad hunc effectum, quam actus contritionis vel caritatis: quia, nimirum, est prima & quasi substantialis forma in ordine gratiæ, quæ constituit hominem, filium Dei adoptivum, Deum per participationem, & simpliciter Deo dilectum ut amicum.

Quamvis
in illis
sententiis
re-
missio peccati
cum gra-
tificatione

Ad primum verò contra posteriorem partem respondetur, simpliciter negando sequelam, scilicet, peccatum formaliter remitti per extrinsecum fauorem. Hoc autem dupliciter intelligi potest. vno modo iuxta opinionem asserentem, tam esse intrinsecam & essentiali habitui gratiæ & caritatis formaliter expellere peccatum, ut non possit etiam de potentia absoluta talis effectus impediri: nam iuxta hanc sententiam nihil aliud extrinsecum ad expellendum peccatum requiritur, præter infusionem horum habituum. Huius autem sententiæ nullum hæcenus vidi sufficiens fundamentum, ut latius in materia de gratia differui; solum videtur habere quandam pietatis speciem, nam videtur multum exollere excellentiam & dignitatem gratiæ habitualis: & omnino recedit à sententiâ hæreticorum, qui totum negotium iustificacionis & remissionis peccati, ponunt in extrinseco favore. Nihilominus tamen est alius modus explicandi solidior & verior, scilicet, quod cum beneficio gratiæ inhærentis simul etiam requiratur diuina condonatio & remissio iniuriæ. Et hoc est magis consentaneum omnibus. Scripturis, & Patribus, ac Theologis adductis, & quos sequenti sectione referemus. Item est magis consonum Concilio Tridentino, quod (ut supra notavi) hæc duo coniungit, dicens, iustificacionem non esse solâ peccatorum remissionem, sed sanctificationem & renouationem interioris hominis. Item est magis consentaneum rationi, quia licet id quod est priuationis physiciæ in peccato formaliter & immediate tollatur per oppositam formam physicam, tamen id, quod est morale, non potest ita immediate tolli, sed aliquid morale adiungendum est, iam immediate opposita, ad eandem ordinem pertinere debent: hoc autem morale non potest esse, nisi extrinseca condonatio Dei. Quod autem à posteriori declaratur, quia posset Deus de potentia absoluta conservare habitus physicos gratiæ & caritatis in homine peccante moraliter, quæ est enim in hoc implicatio contradictionis? aut quid est in peccato, quod omnino necessitet Deum ad suspendendam actionem, qua conferuat gratiam? Si autem potest conservare, potest etiam denuo infundere qualitatem gratiæ peccatori in peccato manenti, seu etiam homini actu peccanti, nam hæc duo eiusdem rationis sunt: ergo quando nunc tollit peccatum infallibiliter infundendo gratiam, necesse est, ut præter infusionem ipsius qualitatis, aliquid aliud ex parte sua adiungat, quod ita est distinctum, ut sit etiam separabile: hoc autem nihil aliud esse potest, quam hæc moralis condonatio ac remissio. Sed est attente considerandum, quod, licet hæc condonatio sit distincta ab infusione gratiæ; est tamen cum illa ita necessario coniuncta, non tantum ex lege extrinseca & pacto Dei, ut Nominales putant, sed etiam extrinseco debito & natura talis formæ, ut propterea quasi vnum & idem beneficium censeantur. Est enim tanta excellentia illius formæ, quæ est gratia sanctificans, ut ex natura sua nullum graue peccatum in subiecto, admittat, neque moralem auersionem ab ultimo fine: eo quod intrinsece constituat filium Dei, & Deum per participationem, cui debita est illa puritas à tali

peccato; & ideo debitum etiam est huic gratiæ, debito, scilicet, connaturalitatis, ut peccatum remittatur, & condonetur ei, cui ipsa infunditur; & ideo ipsa peccati expulsio, formaliter attribuitur ipsi gratiæ, non quidem tanquam primarius effectus formalis: hic enim tanquam est positivus, realis, ac physicus, sed tanquam secundarius quasi priuatiuus; & ideo etiam non repugnat de potentia absoluta, à forma huiusmodi separari. Atque hoc modo sufficientissime explicatur excellentia & dignitas huius formæ, quæ est gratia sanctificans, nam illa alia, quæ est nullum admittere peccatum etiam habituale & de potentia absoluta in eodem subiecto, propria est diuinitatis, seu diuinæ personæ hypostatice vnitæ naturæ creatæ, quia tale peccatum in ipsam personam diuinam refunderetur, quæ ratio aut alia similis in gratia creata locum non haberet.

Quod si inquiras, quænam sit forma, formaliter expellens immediatè peccatum; nam videtur ex dictis sequi esse ipsam extrinsecam remissionem. Respondetur, huius effectus priuatiui nullam aliam formalem causam immediatam esse querendam, præter carentiâ ipsam peccati, nam extrinseca condonatio potius se habet ut causa moralis efficiens. Potest autem hoc totum exemplo physico declarari; quando enim per introductionem caloris formaliter expellitur frigus ab eodem subiecto, expulsio frigoris aliquid distinctum est ab introductione caloris, ac de potentia absoluta separabile, tamè, quia illa expulsio ex natura rei coniuncta est, & debita tali formæ, ideo, physice totum illud censetur per modum vnus totalis effectus illius formæ, quamuis præcise singula comparando, id quod est positivum, scilicet, formalis calefactio, sit primarius effectus formalis, priuatio autem frigoris sit tantum secundarius: neque illius priuationis aliam immediatam causam formalem, præter ipsam carentiam talis formæ, assignare oportet, sed ipsa potius concepitur tanquam forma quædam. Necesse est autem intelligere, quod dum subiectum calefit, Deus suspendit influxum, quo frigus in illo subiecto conferuabat, quæ est quædam causalitas priuata, non in genere causæ formalis, sed efficiens, iuxta hanc ergo proportionem philosophamur de infusione gratiæ, & expulsionem peccati, & huic vltimæ causalitati, quam habet Deus in corruptione formæ contrariæ, respondet in proposito extrinseca condonatio & remissio culpæ, non quia culpa conferuaretur à Deo, cum enim sit mala moraliter, sicut non fit, ita neque proprio conferuatur à Deo, neque indiget tali conferuatione, cum tantum sit morale quid, sed quia, cum consistat in iniuria & offensione Dei, & pro illa non possit plene satisfieri, non potest, nisi illo condonante moraliter destrui. Neque est inconueniens imo valde rationi consentaneum, quod creatura postquam Deum grauitè offendit, nihil possit facere, quo expellat à se peccatum, absque remissione Dei, vel quo necessitatem absolutam Deo inferat ad huiusmodi remissionem, tanta est enim diuina maiestas, ut omnem excellentiam pure creatam, quantumuis supernaturalalem, & ad ordinem gratiæ spectantem, antecellat. Atque ita responsum est ad omnes rationes, quæ in probatione illius partis insinuantur.

Solum potest vltimo inquiri, cur hæc condonatio seu remissio, magis dicatur ex natura rei debita gratiæ sanctificanti, quam dilectioni seu contritioni, cum vtraque sit forma supernaturalis, & valde perfecta. Sed ad hoc iam responsum est, constituendo differentiam inter has formas, & addi potest, vtrique formæ esse debitam huiusmodi remissionem, debito proportionis, vnicuique tamen modo sibi accommodato, contritioni tanquam dispositioni, gratiæ vero ut propriæ formæ, sicut, in Philosophia, dispositio vltima ad formam ignis, & ipsa est forma ignis

Quæ sit forma
immediata
ante expul-
sionem peccati

possunt dici expellere ex natura rei formam aqua-
tamen diuerso modo, illa dispositiue, hæc vero for-
maliter, de qua re plura sectione sequente.

SECTIO IX.

*Virum hominem purum possit ad æqualitatem satisfacere
pro culpa mortali propria, ita ut ex vera iustitia
obtinere remissionem eius, & diuinam condona-
tionem.*

*Sensus qua-
estioni.*

Sensus huius dubitationis in principio sectionis
precedentis declaratus est; potest enim esse ali-
qua satisfactio æqualis & iusta, indigens tamen acce-
ptione alterius, ad quam teneri potest ex pacto seu
promissione, iuxta doctrinam late traditam sectio-
ne quinta. Est autem ulterius supponendum: non
versari questionem hanc de illis conditionibus, que
ad perfectissimam iusticiam requiruntur, ut quod
satisfactio fiat ex proprijs, & alias indebitis, & quod
gratiam creditoris non supponat: est enim, vel per
se notum, vel de fide certum, non omnes has condi-
tiones posse reperiri in satisfactioe pura creaturæ,
quamuis fortasse ex vi illarum, neque æqualitas, ne-
que veritas iusticiæ necessario tollatur. Quod enim
hæc satisfactio non ita fit ex proprijs, quin ea ipsa,
per quæ fit, magis sint sub dominio Dei, cui satisfac-
tio offertur, patet, quia ipse metus actus contritionis
& amoris DEI est donum ipsius, & sub dominio ei-
us existit: quia vero etiam homo, qui amat, vel
conteritur, est dominus sui actus per liberum vsu-
m eius: ideo, altero DEI dominio non obstante, posset
hoc hominis dominium ad æqualem satisfactio-
nem sufficere, si alia necessaria concurrant, iuxta
doctrinam superius traditam, sectione sexta. Rur-
sus, quod hæc satisfactio necessaria fit ex debitis a-
lio titulo, ostensum est sectione precedente: quia
vero illi alij tituli, vel ad iusticiam non pertinent, sed
certe quia per se non requirunt distincta opera, vel
vno & eodem impleri possunt; ideo cum huiusmo-
di debito posset intelligi sufficiens equalitas iusticiæ,
quamuis non perfectissima, nec tam rigorosa, qua-
lis est iustitia CHRISTI, quia actus omnino fini-
tus, seu finiti valoris, non ita potest exhaurire om-
nia illa debita, sicut infinitus actus Christi, ut ea-
dem sectione sexta tractatum est. Tandem est de fi-
de certum, neminem posse Deo satisfacere pro pec-
cato nisi ex gratia, vel sanctificante, vel saltem mo-
uente & auxiliante, seu excitante & adiuuante, quod
non oportet nunc contra Pelagium demonstrare:
quia præsens questio non cum illo versatur, sed in-
ter catholicos, quibus hæc veritas indubitata est.
Qui vnanimi etiam consensu docent, huiusmodi
donum quo peccator ad satisfaciendum pro pecca-
to indiget, duplici titulo esse gratiam. Pritho, quia
est supernaturalis ordinis, & per se naturæ non de-
bitum: quomodo, etiam si homo esset innocens, in-
digeret gratia, vel ad efficiendum actum amoris,
quo nunc satisfaciunt, vel ad satisfaciendum pro alijs,
iuxta dicta in sectione septima. Secundo, quia hu-
iusmodi donum est supra debitum peccati, vel po-
tius est contrarium ei, quod peccatum merebatur:
homini enim, qui mortaliter peccauit: non solum
non debetur hoc donum, verum potius ratione pec-
cati meretur illo perpetuo carere. Quo fit, ut con-
cessio huius doni seu gratiæ sit aliqua ex parte re-
missio ipsius peccati, non quidem quoad culpam,
sed quoad aliquam penam, seu debitum quoddam,
quod homo peccando contraxit. Et ex hac parte ne-
cessario desicit satisfactio peccatoris ab integra per-
fectione iusticiæ, & differt multum, non solum a sa-
tisfactione Christi, sed etiam ab ea quæ in puro ho-
mine innocente ac iusto esse posset respectu alio-
rum, iuxta ea, quæ in sect. 7. tractata sunt. Quia vero
peccator non ita satisfacit per hanc gratiam, quin ea

A supposita, aliquid etiam ipse operetur, & fructificet:
ideo adhuc habet locum questio an per opera pro-
cedentia à libero arbitrio hac gratia adiuto possit
homo satisfacere ad æqualitatem pro culpa: sicut,
supposita gratia sanctificante & remissa culpa mor-
tali, potest satisfacere de condigno pro temporali
pena.

Est ergo quorundam Catholicorum opinio, pos-
se hominem peccatorem ex gratia Dei satisfacere
de condigno, & ad æqualitatem pro culpa propria
mortali, & per hanc satisfactioem obtinere & con-
sequi remissionem eius. Ita sentit Caiet. hic in 1. dub.
circa solutio ad 2. & Paludan. in 3. distinct. 20. q. 2. &
idem sentit Scotus in 4. distinct. 15. qu. 1. & indicat et-
iam Scotus in 4. distinct. 19. quæst. 1. artic. 2. ad prim-
um tenet etiam Ruard. artic. 6. satis post medium
pag. 237. & nonnulli ex recentioribus expostorib.
Diui Thomæ, tam hic, quam prima part. q. 11. art. 4.
Et Medina hic, quamuis ex professo impugnet sen-
tentiam Scoti, Caietani, & aliorum, postea vero dis-
soluens argumenta Scoti, plane ostendit, se in æqui-
uoco laborare, & in re à cæteris non dissentire, nam
concedit, supposita gratia reperiri in hac satisfactio-
ne condignitatem, & æqualitatem, solum quæ esse im-
perfectam, quia supponit gratiam, quam imper-
fectionem alij non negant. Et solutione ad secundum
argumentum Scoti, concedit, actum caritatis ad æ-
quare infinitatem peccati, & quod si homo ex pro-
prijs viribus posset talem actum habere, posset per-
fecte satisfacere: nunc autem non posse, quia nullus
potest gratiam & caritatem proprijs naturæ viribus
adipisci. Potest autem hæc sententia primo probari,
quia, remittere peccatum peccatori contrito est o-
pus diuinæ iusticiæ: ergo fundatur in iusta satisfactio-
ne, alias potius esset remissio ex liberalitate, vel mi-
sericordia. Antecedens constat ex illo, 1. Ioannis 1.
*Si confitemur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat
nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate
Facit etiam illud ad Hebr. 6. Non enim iniustus Deus,
ut obliuiscatur operis vestri, &c. Loquitur enim Paulus
de his, qui gratiam & bona opera peccando amiser-
ant. Vnde D. Tho. 1. p. q. 21. art. 4. ad 1. tractans illud
Psalm. 24. Omnes via Domini misericordia & veritas, di-
cit, in iustificatione impij apparere iusticiam, dum culpas
relaxat propter dilectionem, quam tamen ipse misericordi-
ter infundit; & ita exponit illud Luc. 7. Dimittantur ei
peccata multa, quoniam dilexit multum.*

D Secundo argumentor, quia in conuersione pec-
catoris perfecta, & ex toto corde, ac Dei gratia repe-
riuntur omnia necessaria ad condignam iustam sa-
tisfactionem, tum ex parte ipsius actus tum ex parte
hominis satisfaciens, tum ex parte Dei, cui satisfac-
tio offertur, ergo erit iusta satisfactio. Probo singu-
las partes antecedentes, prima quidem, quia actus ille
est supernaturalis & diuini ordinis; item est perfe-
cta conuersio ad Deum supernaturalem finem, à quo
peccatum auerterat: vnde constituitur argumentum
Scoti, in quo etiam Caietanus & cæteri alij nituntur,
quia quantum mali fuit in auersione, tantum boni
est in conuersione, & e contrario non potuit maius
malum esse in auersione, quam sit bonum debitum
conuersioni. Denique, sicut malum auersionis ex se
infinite displicet Deo: quia est offensa infiniti boni,
ita ille actus dilectionis, ex se infinite placet Deo, quia
est diuini ordinis, & ab ipso principaliter procedit
per gratiam suam, & in ipsum perfecte tendit. Et hoc
est quod significasse videtur D. Tho. in 4. distinct. 15. q.
1. art. 2. ad primum dices, quod licet offensa habuit
quantam infinitatem ex infinitate diuinæ maiestatis,
ita & satisfactio accipit quandam infinitatem ex
infinitate diuinæ misericordiae prout est gratia in-
formata, per quam acceptum redditur, quod homini
reddere potest: ex quibus verbis constat, loqui
Diuum Thomam de diuina misericordia, non de
sub.